

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ
КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

**"ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ, ЯК ОСНОВА
ПУБЛІЧНОГО МЕРЕЖЕВОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ"**

Студента 2 курсу магістратури очної форми
навчання спеціальності 281 "Публічне управління
та адміністрування" освітньо-наукової програми
"Парламентаризм та парламентська діяльність"
Сіньковський Микола Іванович
Науковий керівник:
проф., д.ю.н. Максименцева Надія Олександрівна
Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі
немає запозичень із праць інших авторів без
відповідних посилань

Студент _____

(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри
парламентаризму від 02 квітня 2024р., протокол № 47

в.о. заступника кафедри парламентаризму, доктор політичних наук,

професор

Боршівська Валентина Андріївна _____

(підпис)

Київ - 2024

АНОТАЦІЯ

Сіньковський М. Цифрова трансформація виборчої системи, як основа публічного мережевого парламентаризму – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2024.

Цифрова трансформація виборчої системи є критично важливою для розвитку публічного мережевого парламентаризму. Вона включає впровадження електронного голосування, блокчейн-технологій та аналітичних інструментів для обробки великих даних. Ці технології підвищують прозорість, безпеку та ефективність виборчого процесу, знижуючи ризики фальсифікацій і забезпечуючи анонімність голосування. Внаслідок цього підвищується довіра громадян до політичних інститутів і залученість виборців, особливо молоді. Інклюзивність цифрових рішень дозволяє залучити до виборчого процесу ширші верстви населення, включаючи людей з обмеженими можливостями та тих, хто проживає у віддалених регіонах. Таким чином, цифрова трансформація створює основу для сучасного, відкритого та демократичного суспільства. Вона забезпечує активну участь громадян у прийнятті політичних рішень і контролі за їх виконанням.

Ключові слова: цифрова трансформація, виборча система, публічний мережевий парламентаризм, електронне голосування, блокчейн-технології, великі дані, прозорість, безпека, довіра громадян, інклюзивність, молоді виборці, демократичне суспільство, участь громадян, політичні рішення.

ABSTRACT

Sinkovskyi M. Digital Transformation of the Electoral System as the Basis for Public Network Parliamentarism – Master's Thesis in Manuscript Form.

Master's Thesis for obtaining a higher education degree at the second (master's) level in the field of knowledge 28 "Public Administration," specialty 281 "Public Administration." – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2024.

Digital transformation of the electoral system is critically important for the development of public network parliamentarism. It involves the implementation of electronic voting, blockchain technologies, and analytical tools for big data processing. These technologies enhance transparency, security, and efficiency of the electoral process, reducing the risks of fraud and ensuring the anonymity of voting. As a result, public trust in political institutions and voter engagement, especially among the youth, increases. The inclusiveness of digital solutions allows for broader participation in the electoral process, including people with disabilities and those living in remote areas. Thus, digital transformation lays the foundation for a modern, open, and democratic society. It ensures active citizen participation in political decision-making and control over their implementation.

Keywords: digital transformation, electoral system, public network parliamentarism, electronic voting, blockchain technologies, big data, transparency, security, public trust, inclusiveness, young voters, democratic society, citizen participation, political decisions.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ	
1.1 Визначення та сутність цифрової трансформації.....	10
1.2. Історія розвитку та етапи цифрової трансформації виборчих систем.....	19
1.3 Світовий досвід впровадження цифрових виборчих технологій	26
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ 2: ПУБЛІЧНИЙ МЕРЕЖЕВИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА РОЗВИТОК	
2.1 Поняття та характеристика публічного мережевого парламентаризму.....	33
2.2 Роль медіа-технологій у розвитку мережевого парламентаризму.....	37
2.3 Залучення громадян до політичного процесу через цифрові платформи.....	51
Висновки до другого розділу.....	54
РОЗДІЛ 3: АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ	
3.1 Поточний стан і проблеми впровадження цифрових виборчих технологій в Україні.....	55
3.2 Стратегії та кроки для успішної цифрової трансформації виборчої системи.....	59
3.3 Рекомендації впровадження нових виборчих технологій.....	62
Висновки до третього розділу.....	65
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	68
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Актуальність теми. Цифрова трансформація виборчої системи є надзвичайно актуальною у сучасному світі, де технологічний прогрес швидко змінює всі аспекти суспільного життя. Виборчі процеси, які є основою демократичних інститутів, також повинні адаптуватися до нових умов для забезпечення прозорості, безпеки та ефективності. Впровадження електронного голосування, блокчейн-технологій та аналітики великих даних може значно покращити залученість громадян до політичного процесу, підвищити довіру до виборчих інститутів та створити умови для розвитку публічного мережевого парламентаризму. Ці зміни є необхідними для того, щоб сучасні демократичні системи могли відповідати викликам часу та потребам громадян.

Особливо актуальною є цифрова трансформація виборчої системи в умовах воєнного стану та поствоєнного відновлення. Під час воєнного стану забезпечення безпеки виборчого процесу стає критичним завданням, і саме цифрові технології можуть допомогти вирішити цю проблему, надаючи можливість для дистанційного голосування, зменшуючи ризик фізичних загроз для виборців та членів виборчих комісій. В поствоєнний період цифрові рішення можуть сприяти швидшому відновленню демократичних процесів, забезпечуючи доступність виборів навіть у тих регіонах, які постраждали від конфліктів. Таким чином, цифрова трансформація виборчої системи є не лише кроком до модернізації, але й необхідною умовою для підтримки демократичних інститутів у надзвичайних обставинах та в період відновлення країни.

Окремі питання дослідження вивчали такі науковці, як: О.Бречко, Ю.Воржакова, І.Головачов, Г.Дергачова, М.Дубина, Л.Дюбохимець, А.Жаворонок, А.Козлянченко, Я.Колешня, Д.Крилова, О.Кульчицький, В.Марченко, Г.Назарова, Ю.Нікітін, О.Ніфатова, В. Руденко, М.Руденко, С.Сидоренко, І.Струтинська, О.Хлебінська, Г.Чмерук, К. Шапош-ников, С.Шкарлет, Є.Шпуляр та ін

Зазначимо, що проблема цифрової трансформації виборчої системи знаходить відображення в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Зокрема, відчутний внесок в розробку теми внесли представники наукової школи вітчизняного парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (засновник і науковий керівник – д.політ.н., професор В.А.Гошовська). Втім тематика потребує постійного оновлення та поглиблення як з урахуванням узагальнення і комплексного розуміння проблеми, так і врахування новітнього законодавства (як це характерно для України) в аспекті розвитку політичної відповідальності на сучасному етапі. Важливо відзначити також внесок керівника даної роботи, Максименцевої Н.О., в її дослідження та розвиток даної проблематики. Її вклад у розвиток цієї теми є значним і відображається у високій якості та глибині аналізу, що виконано у роботі.

Метою магістерської роботи є вивчення процесу цифрової трансформації виборчої системи та її впливу на розвиток публічного мережевого парламентаризму.

Досягнення мети роботи можливе через вирішення таких **завдань**:

- провести аналіз теоретичних основ і концептуальних засад цифрової трансформації виборчої системи.
- дослідити розвиток та сучасний стан публічного мережевого парламентаризму та його роль у цифровій трансформації виборчої системи.
- оцінити сучасний стан цифрової трансформації виборчої системи в Україні, зокрема її ефективність, прозорість та виклики.
- розробити рекомендації з покращення виборчої системи шляхом впровадження цифрової трансформації, зосереджуючись на забезпеченні безпеки, доступності та довіри громадян до виборчих процесів.
- дослідити вплив інформаційних технологій та медіа на формування виборчих уподобань та маніпуляції громадською думкою під час виборчих кампаній.

Об'єктом є виборча система

Предметом є цифрова трансформація виборчої системи

Методи дослідження. Під час виконання кваліфікаційної магістерської роботи використовувалися різноманітні теоретико-методологічні підходи,

включаючи загальнонаукові методи, такі як індукція, дедукція, синтез, аналіз, системний підхід, порівняння, індексний та графічний методи.

Індексний метод застосовувався для створення показників та індексів, які дозволили зібрати та узагальнити інформацію з різних джерел та досліджень. Це допомогло здійснити комплексний аналіз ситуації та визначити основні тенденції розвитку об'єкту дослідження.

Для досягнення мети роботи також використовувалися системний та міждисциплінарний підходи, які дозволили розглянути проблему з різних точок зору та врахувати вплив різних факторів. Крім того, були застосовані методи термінологічного аналізу, порівняльного аналізу та прогнозування для детального вивчення понять, порівняння різних підходів та прогнозування можливих розвитку подій в майбутньому.

У роботі застосовувались також методи структурно-функціонального аналізу, абстрагування і конкретизації, узагальнення тощо. Цей різноманітний підхід дозволив систематизувати та глибше вивчити аспекти

Наукова новизна одержаних обумовлена необхідністю пошуку найкращої моделі цифрової трансформації виборчої системи як основи розвитку публічного мережевого парламентаризму в Україні. Вона полягає в комплексному підході до аналізу взаємодії політичних, соціальних і технологічних аспектів.

вперше:

- Визначено модель запровадження цифрових технологій у виборчу систему як фактору розвитку публічного мережевого парламентаризму в Україні. Запропонована модель враховує специфіку українського контексту та постконфліктних умов.

удосконалено:

- Підходи до визначення взаємозв'язку між цифровою трансформацією виборчої системи та розвитком публічного мережевого парламентаризму в Україні. Досліджено, що цифрові зміни у виборчій системі впливають на структуру та функціонування парламенту, відображаючи сучасні тенденції в політичному процесі країни.

- Аналітичні методи вивчення цифрових технологій у виборчій системі та їх впливу на публічний мережевий парламентаризм, зокрема застосування комплексного аналізу політичних документів, статистичних даних та експертних оцінок. Розроблено новий підхід до категоризації та класифікації цифрових змін у виборчому законодавстві з урахуванням їхнього потенційного впливу на парламентську діяльність.

Дістало подальший розвиток:

Механізми адаптації парламентських інститутів до нових цифрових умов, враховуючи не лише формальні зміни в законодавстві, але й їхній вплив на політичну культуру та практику в Україні. Встановлено, що процес постійного удосконалення цифрової складової виборчого права сприяє стабільному розвитку публічного мережевого парламентаризму та консолідації демократичних інститутів в країні.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дозволять уряду та парламенту розробити та впровадити ефективні політичні реформи для цифрової трансформації виборчого процесу та розвитку публічного мережевого парламентаризму в Україні. Дані дослідження можуть бути використані для створення освітніх програм та інформаційних кампаній, спрямованих на підвищення рівня обізнаності громадян про цифрові виборчі права та значення активної участі в політичному житті країни.

Враховання рекомендацій дослідження може сприяти зміцненню інститутів демократії та правової держави в Україні, що в свою чергу сприятиме залученню інвестицій та загальному розвитку країни. Отже, практичне застосування отриманих результатів дослідження може сприяти покращенню виборчого процесу, зміцненню демократії та розвитку стабільного публічного мережевого парламентаризму в Україні.

Результати дослідження, проведеного у рамках магістерської роботи, можна використати для подальшого розвитку виборчого права в нашій країні та його впровадження на деокупованих територіях. Зокрема, ці дані можуть бути використані для удосконалення систем електронного голосування, підвищення

громадської участі у прийнятті рішень та забезпечення прозорості і довіри до виборчого процесу.

Крім того, використання результатів дослідження у навчальних курсах може сприяти підготовці майбутніх фахівців у сфері політичних наук, права та громадянського суспільства, що дозволить їм більш ефективно впроваджувати та розвивати цифрові виборчі права та інструменти в майбутньому.

Структура та обсяг кваліфікаційної магістерської роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається з трьох розділів, які складаються з підрозділів. Робота містить, висновки, додатки та список використаних джерел, який налічує ... найменування. Загальний обсяг роботи налічує ... сторінок.

РОЗДІЛ 1:

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ

1.1 Визначення та сутність цифрової трансформації

Дослідження почнемо з розгляду сутності категорії «цифрова трансформація». Спочатку зупинимось на аналізі таких понять, як трансформація та цифровізація. Відразу варто зазначити, що серед науковців немає єдиного підходу до визначення цих понять через їх складну природу, багатогранність та взаємодію з іншими суспільними процесами. Поняття трансформації є міждисциплінарним і застосовується майже в усіх науках, охоплюючи процеси зміни різних за природою об'єктів. З точки зору системного та синергетичного підходів, всі системи змінюються з часом і циклічно, постійно піддаючись трансформаціям.

Це особливо стосується суспільних систем, які, як макросистеми, постійно розвиваються у стохастичному зовнішньому середовищі, що спричиняє імпульси до трансформаційних процесів. Таким чином, з одного боку, трансформація – це незворотний процес якісних змін, але з іншого боку, поява і поширення деструктивних явищ у розвитку систем також є формою їх трансформації. Існує багато різних підходів до визначення сутності трансформації. Представимо окремі з них: 1) трансформація – зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей тощо; 2) трансформація є інтегрованим і множинним процесом, що складається з багатьох процесів різного рівня – трансформаційних процесів; 3) трансформація (від лат. *transformatio* – змінювати), на відміну від простої зміни елементів системи, означає такі перетворення системи, структури, форм і функцій, організації, відносин та інтересів, компонентів і параметрів, пропорцій і зв'язків, які спричиняють зміни цільової спрямованості дій. [27]

Враховуючи це, у роботі трансформацію будемо розглядати у двох аспектах: кількісному – як сукупність значної кількості процесів, що призводять до зміни системи та основних параметрів її функціонування і розвитку, та якісному – як результат таких процесів, статичний завершений стан їх реалізації. Розглянемо тепер сутність категорії «цифровізація». Сьогодні питання

конкретизації змісту цієї категорії є надзвичайно актуальними і досить детально розглядаються в науковій літературі. На рис. 1 представлено окремі концепції її розгляду.

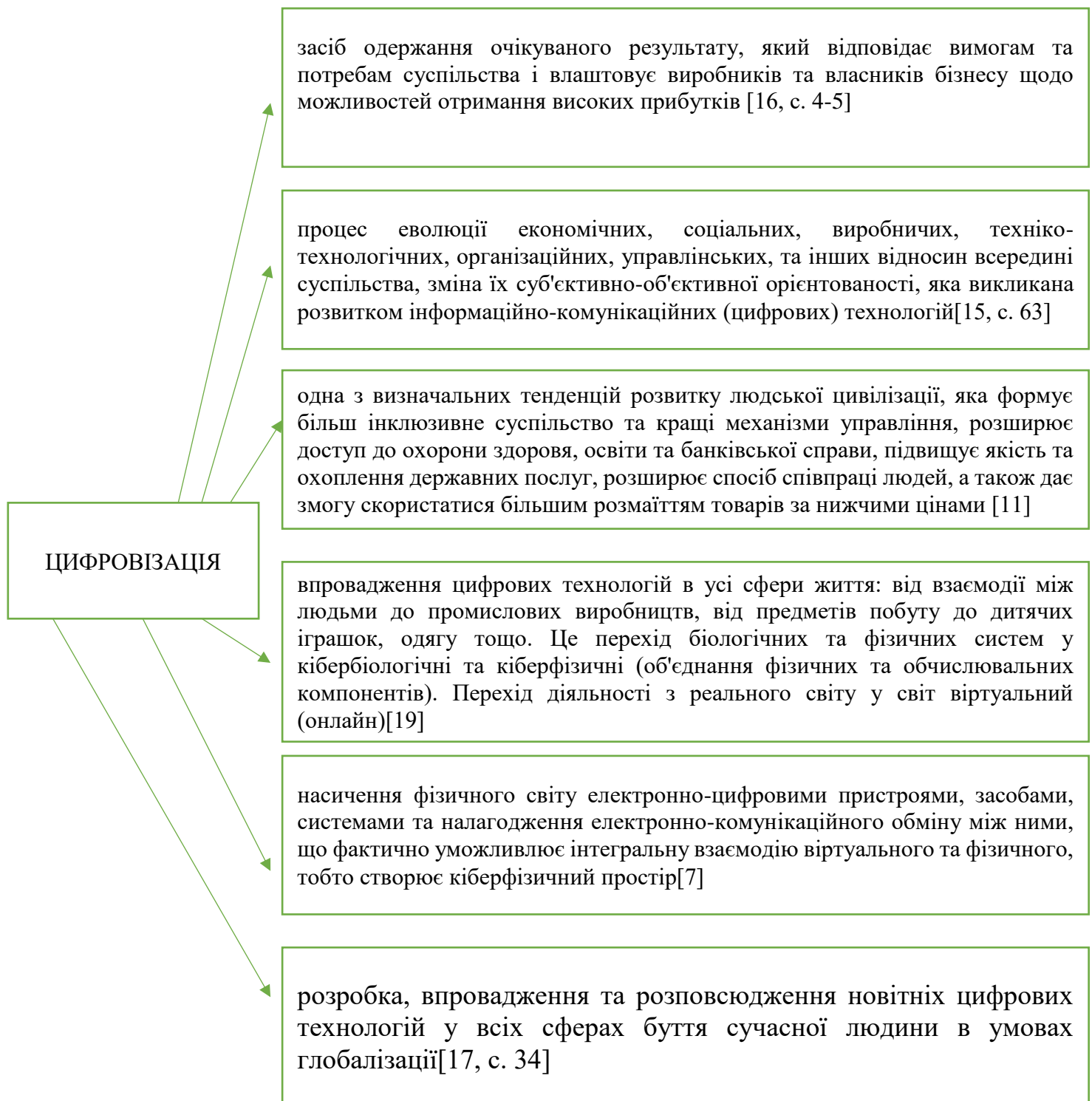

Рис. 1. Наукові підходи до розгляду сутності категорії «цифровізація»

Аналізуючи інформацію на рис. 1, можна впевнено стверджувати, що цифровізація – це процес, пов'язаний з активним створенням, використанням та вдосконаленням інформаційно-комунікаційних технологій. Таким чином, оперуючи результатами дослідження щодо сутності категорій «трансформація» та «цифровізація», можна констатувати, що цифровізація є процесом, який веде до трансформації окремих систем, включаючи економічні, змінюючи звичайну модель їх функціонування. У багатьох наукових працях підкреслюється, що цифровізація призводить виключно до якісних змін у функціонуванні систем. Проте, на нашу думку, це відбувається не завжди. Для більш ґрунтовного визначення сутності категорії «цифрова трансформація» також проаналізуємо наукові підходи до розгляду її змісту, представлені в науковій літературі. Відповідна інформація представлена в таблиці. [5]

Зміст	Джерело
Цифрова трансформація – це культурна, організаційна та операційна зміна організації, галузі або екосистеми через поступову і стратегічну інтеграцію цифрових технологій, процесів і компетенцій на всіх рівнях та функціях [23].	Digital transformation: online guide to digital business transformation. URL: https://www.i-scoop.eu/digital-transformation .
Цифрова трансформація – це політика та процес впливу держави на суспільство, його інституції, державний апарат, економіку та бізнес з метою впровадження цифрових інформаційно-комунікаційних технологій у їхню діяльність [12, с. 280].	Марченко В. Б. Поняття та правове забезпечення цифрової трансформації в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. No 6. С. 279-282. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/68.pdf .

<p>Цифрова трансформація – це організаційні або суспільні зміни, що базуються на впровадженні цифрових технологій у всі аспекти взаємодії з людиною [8, с.143].</p>	<p>Круглов В. Державна політика трансформації ринку праці: виклики цифрової епохи. Науко-вий вісник: Державне управління.2021. №1(7). С.140-161.</p>
<p>Цифрова трансформація – це зміна культури та мислення організації при переході від традиційних процесів до цифрових технологій у внутрішніх (орієнтованих на персонал) і зовнішніх (орієнтованих на клієнта) функціях компанії, що дозволяє адаптувати організацію до швидкого розвитку технологій [14, с.218].</p>	<p>Новак І. М. Трансформація менеджменту персоналу в цифровій екосистемі організації. Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку: зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф.; 11–12 листопада 2020 р. Київ : КНЕУ, 2021. С.218–220.</p>
<p>Цифрова трансформація – це глобальний процес, який охоплює цифрову трансформацію економічних галузей, цифрову модернізацію управлінських механізмів та інтеграційних процесів, формування цифрового ринку та розвиток цифрової інфраструктури [10, с. 213].</p>	<p>Любохимець Л. С., Шпуляр Є. М. Цифрова трансформація національної економіки: сучасний стан та тренди майбутнього. Вісник Хмельницького національного університету. 2019. № 4. С. 213-217.</p>
<p>Цифрова трансформація – це перехід компанії до цифрового бізнесу шляхом зміни організаційної культури та впровадження сучасних інформаційних технологій, що</p>	<p>Чмерук Г. Г. Цифрова трансформація як нова форма трансформації фінансових відносин суб'єктів господарювання. Вісник Одеського національного університету. Серія:</p>

розширюють можливості організації [21, с.165].	Економіка. 2019. Т. 24, Вип. 4. С. 164-169.
Цифрова трансформація – це унікальний інструмент цифрової революції, який, за умови своєчасного та правильного використання, дозволить вітчизняним підприємствам відновити втрачені лідерські позиції в новій цифровій економіці [2, с.16].	Бречко О. В. Детермінанти цифрової трансформації національної економіки. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2020. Вип. 4. С. 7–24.
Цифрова трансформація – це неперервний процес впровадження цифрових технологій у контексті розвитку цифрової економіки з метою поліпшення життєдіяльності людини, бізнесу, суспільства та держави в цілому [18, с. 94].	Струтинська І.В. Дефініції поняття «цифрова трансформація». Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 48-2. С. 91-96.
Цифрова трансформація – це процес переходу до нового рівня ведення бізнесу, який включає зміну моделей функціонування, управління та бізнес-процесів за допомогою використання сучасних цифрових технологій у всіх сферах діяльності [3, с. 110].	Воржакова Ю. П., Хлебінська О. І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. Економіка та держава. 2021. № 9. С. 107-111.
Цифрова трансформація - це постійний процес, що охоплює розвиток різних секторів інформаційних технологій з метою сприяння створенню інноваційних технологій для співпраці	Цифрова економіка: тренди, ризики та соціально-економічні детермінанти / Центр Разумкова. Київ : Видавництво “Заповіт”, 2020. 274 с.

та розвитку на міжнародному рівні [20].	
Цифрова трансформація - це радикальні та якісні зміни, що полягають у перетворенні цифрових процесів і фундаментальному перетворенні структури економіки, включаючи переміщення центрів створення доданої вартості у сферу цифрових ресурсів та перетинних цифрових процесів [13, с. 409].	Назарова Г. В., Руденко В. О. Цифрова економіка: етимологія та інституційна структура. Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 19 листопада 2021 р. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. С. 92

Отже, аналізуючи упорядковану концепцію щодо сутності "цифрової трансформації", можна зазначити різноманітні підходи до її розуміння. Проте загалом можна виділити кілька характерних ознак:

1. Цифрова трансформація - це постійний процес зміни окремих систем під впливом інформаційно-комунікаційних технологій, що впливають на їх функціонування.
2. Цифрова трансформація можлива лише за умови складного процесу створення та розвитку інноваційних інформаційних технологій.
3. Цифрова трансформація може відбуватися лише за участі нових інформаційно-комунікаційних технологій, які впроваджуються в різні суспільні системи.
4. Цифрова трансформація є процесом світового масштабу і не має кордонів; проте рівень впливу цифрових технологій на різні системи може бути знижений штучно.
5. Цифрова трансформація є об'єктивним процесом, і її розвиток не залежить від моделей поведінки окремих економічних систем.

6. Цифрова трансформація є результатом впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток окремих систем.
7. Цифрова трансформація є сукупністю різноманітних трансформаційних процесів, які в комплексі сприяють зміні моделі функціонування окремих систем.
8. Цифрова трансформація - це процес зміни, який властивий системам різних розмірів, типів та характеристик.
9. Цифрова трансформація - це результат впливу, який може мати як позитивні, так і негативні наслідки, але в переважній більшості випадків є складним і включає як конструктивні, так і деструктивні аспекти. [42]

Узагальнюючи вищевикладене, цифрову трансформацію можна розглядати як процес зміни моделі функціонування окремої системи, її компонентів та взаємозв'язків, який виникає внаслідок активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Важливо відзначити, що для різних типів суспільних систем характер цифрової трансформації та її наслідки можуть виявитися різними.

Для поглибленого розуміння сутності категорії «цифрова трансформація» у статті було проаналізовано наукові підходи до цієї дефініції. Встановлено наявність численних варіантів її трактування. На основі детального аналізу понять «трансформація» та «цифровізація», а також врахування наукових концепцій цифрової трансформації, запропоновано авторський підхід до розгляду її сутності. Крім того, в статті було ідентифіковано основні особливості цифрової трансформації.

1.2. Історія розвитку та етапи цифрової трансформації виборчих систем

Цифрова трансформація виборчих систем є однією з найважливіших тенденцій сучасного світу, що зумовлена швидким розвитком інформаційних технологій та зростаючими вимогами до прозорості, ефективності і безпеки демократичних процесів. Вона має багатовимірний вплив на суспільства різних країн, сприяючи зменшенню корупційних ризиків, покращенню доступу до виборчих процесів і забезпеченню більшої довіри громадян до результатів виборів.

Історія розвитку цифрових виборчих систем бере свій початок з впровадження електронних засобів для підтримки адміністративних аспектів виборів, таких як автоматизація реєстрації виборців та підрахунок голосів. Однак з часом, завдяки стрімкому прогресу у сфері комп'ютерних технологій, з'явилися більш складні системи, включаючи електронне голосування, яке дозволяє виборцям подавати свої голоси через Інтернет. [12]

Перші спроби цифрової трансформації виборчих процесів відбулися в кінці ХХ століття, коли з'явилися перші комп'ютеризовані системи підрахунку голосів. Цей період можна вважати першим етапом цифровізації виборів, який мав на меті підвищення ефективності обробки виборчої інформації та зменшення людських помилок. Значний крок уперед у цьому напрямку зробили США у 2000 році, коли після суперечливих президентських виборів було впроваджено нові електронні машини для голосування.

Перший етап розвитку виборчих систем охоплює використання механічних та паперових методів голосування. Цей період, що тривав до середини ХХ століття, характеризувався використанням простих і традиційних методів для проведення виборів. Основою виборчого процесу були паперові бюлетені, які виборці заповнювали вручну [34].

На початку ХХ століття, виборчі процеси були цілком ручними. Виборці прибували на виборчі дільниці, де їм видавали паперові бюлетені. Процедура голосування була наступною:

- Отримання бюлетеня: Виборець приходив на виборчу дільницю і після ідентифікації отримував паперовий бюлетень.
- Заповнення бюлетеня: Виборець заходив до кабінки для голосування і робив позначки напроти кандидатів або партій, за яких він хоче проголосувати.
- Вкидання бюлетеня: Після заповнення, виборець складав бюлетень і вкидав його у виборчу урну.
- Підрахунок голосів

Після закінчення голосування, члени виборчих комісій відкривали виборчі урни і починали ручний підрахунок голосів. Цей процес включав кілька етапів:

- Вилучення бюлетенів: Усі бюлетені витягувалися з урн і сортувалися.
- Перевірка дійсності: Кожен бюлетень перевірявся на предмет правильності заповнення і дійсності.
- Підрахунок голосів: Члени комісії підраховували кількість голосів за кожного кандидата чи партію, ретельно записуючи результати. [7]

Ручний процес голосування і підрахунку голосів мав низку значних недоліків:

- Тривалість процесу: Підрахунок голосів вручну займав багато часу, особливо у великих виборчих округах.
- Вразливість до помилок: Людський фактор часто призводив до помилок під час підрахунку, що могло вплинути на результати виборів.
- Ризик фальсифікацій: Ручний підрахунок і зберігання бюлетенів створювали можливості для фальсифікацій і маніпуляцій.
- Обмежена прозорість: Недостатня прозорість процесу підрахунку голосів підривала довіру виборців до виборчих результатів. [50]

З метою зменшення помилок і прискорення процесу підрахунку голосів, у деяких країнах почали використовувати механічні машини для голосування. Перші такі машини з'явилися в США наприкінці XIX століття і були широко впроваджені на початку XX століття. Механічні машини дозволяли виборцям обирати кандидатів за допомогою важелів, що зменшувало ризик неправильного заповнення бюлетеня.

Початковий етап розвитку виборчих систем, заснований на механічних і паперових методах, заклав основу для подальшої еволюції виборчих процесів. Хоча ці методи мали свої недоліки, вони були важливим кроком у напрямку забезпечення демократичних виборів. Подальший розвиток технологій сприяв удосконаленню виборчих систем, зменшенню ризиків і підвищенню ефективності та прозорості виборчих процесів. [29]

Другий етап розвитку виборчих систем розпочався в 1960-х роках із впровадженням перших електронних систем для підрахунку голосів. Цей період ознаменувався значним технологічним прогресом, який дозволив значно покращити ефективність і надійність виборчих процесів.

Однією з перших електронних систем, що використовувалися для підрахунку голосів, стала оптична скануюча система. Ця технологія передбачала використання спеціальних карток із позначками, які зчитувалися машинами. Виборці заповнювали ці картки, роблячи позначки у визначених місцях, що відповідали обраному кандидату чи партії. Після завершення голосування, картки вводилися у машини для оптичного зчитування, які автоматично підраховували голоси. [1]

Переваги оптичної скануючої системи:

- Швидкість: Оптичне зчитування значно пришвидшувало процес підрахунку голосів у порівнянні з ручним підрахунком.
- Точність: Використання машин зменшувало кількість помилок, пов'язаних із людським фактором, підвищуючи точність підрахунку.
- Надійність: Ця система була менш вразливою до фальсифікацій, оскільки кожен виборець заповнював унікальну картку, яка потім автоматично зчитувалася. [46]

Недоліки оптичної скануючої системи:

- Залежність від паперових бюлетенів: Незважаючи на автоматизацію підрахунку, система все ще залежала від паперових карток, які могли бути втрачені, пошкоджені або неправильно заповнені.

- Витрати на обладнання: Впровадження оптичних скануючих машин вимагало значних фінансових інвестицій.
- Технічні збої: Як і будь-яка електронна система, оптичні сканери були вразливими до технічних збоїв, які могли вплинути на підрахунок голосів.

З розвитком технологій в 1970-х і 1980-х роках з'явилися нові, більш досконалі електронні системи для голосування та підрахунку голосів. Однією з таких систем стали електронні машини для голосування, які повністю замінювали паперові бюлетені. [19]

Прямий запис електронного голосування (DRE): Ця система дозволяла виборцям голосувати за допомогою сенсорного екрану або кнопок. Інформація про голосування зберігалася в електронному вигляді.

- Зниження витрат: Використання електронних машин зменшувало потребу у паперових матеріалах та скорочувало час на підрахунок голосів.
- Зручність для виборців: Електронні машини спрощували процес голосування, особливо для людей з обмеженими можливостями.

В США електронні машини для голосування стали широко використовуватися після суперечливих виборів 2000 року, що спонукало до модернізації виборчих систем. У Європі також впроваджувалися електронні системи, зокрема у Нідерландах та Бельгії, де електронні машини для голосування використовувалися на національному рівні.

Виклики та ризики [38]

- Безпека: Одним з головних викликів електронних систем було забезпечення безпеки даних та захисту від кібератак.
- Технічні несправності: Електронні машини могли зазнавати технічних збоїв, що вимагало створення резервних копій даних та альтернативних механізмів голосування.
- Прозорість: Для забезпечення довіри до електронних систем було необхідно розробити прозорі та надійні методи аудиту і перевірки результатів. [4]

Другий етап розвитку виборчих систем, ознаменований впровадженням електронних технологій, приніс значні покращення у швидкості, точності та

ефективності підрахунку голосів. Незважаючи на виклики, пов'язані з безпекою та технічними несправностями, електронні системи стали важливим кроком у напрямку модернізації виборчих процесів, прокладаючи шлях до ще більш інноваційних рішень у майбутньому.

У 1990-х роках розпочався третій етап цифрової трансформації виборчих систем, коли з'явилися перші системи повністю електронного голосування. Ці системи дозволяли виборцям голосувати за допомогою сенсорних екранів або кнопок на спеціальних терміналах. Прикладом таких систем є Direct Recording Electronic (DRE) системи, які використовувалися в багатьох країнах. [53]

DRE системи стали ключовою інновацією в еволюції виборчих технологій. Вони були розроблені для полегшення процесу голосування та забезпечення точного підрахунку голосів без необхідності використання паперових бюлетенів.

Основні характеристики DRE систем:

- Сенсорні екрани та кнопки: Виборці голосують шляхом дотику до сенсорного екрану або натискання кнопок, обираючи своїх кандидатів чи партії.
- Електронний запис голосів: Інформація про голоси зберігається в електронному вигляді у внутрішній пам'яті машини.
- Швидкий підрахунок: Після закриття виборчих дільниць голоси підраховуються автоматично і миттєво, що значно скорочує час оголошення результатів.
- Зменшення помилок: Використання електронних систем зменшує ризик людських помилок, пов'язаних з неправильним підрахунком паперових бюлетенів. [31]

Переваги DRE систем:

- Швидкість та ефективність: DRE системи забезпечують миттєвий підрахунок голосів, що значно прискорює процес оголошення результатів.
- Зручність для виборців: Використання сенсорних екранів або кнопок робить процес голосування інтуїтивно зрозумілим і доступним для людей з обмеженими можливостями.

- Зменшення витрат на матеріали: Відмова від паперових бюлетенів зменшує витрати на друк та логістику. [9]

Недоліки та виклики DRE систем:

- Безпека: Одним із головних викликів є забезпечення безпеки даних. Існує ризик кібератак, які можуть вплинути на результати виборів.
- Прозорість: Відсутність паперових бюлетенів ускладнює процес перевірки та аудиту результатів, що може викликати недовіру серед виборців.
- Технічні збої: Електронні машини можуть зазнавати технічних збоїв, що вимагає наявності резервних систем та планів на випадок непередбачених ситуацій. [23]

Приклади впровадження DRE систем

У США DRE системи стали широко використовуватися після виборів 2000 року. Впровадження цих систем було частиною реформи, спрямованої на вдосконалення виборчих процесів та зменшення людських помилок.

Бразилія є однією з перших країн, яка впровадила DRE системи на національному рівні. Починаючи з 1996 року, країна використовує електронні машини для голосування на всіх рівнях виборів, що значно підвищило ефективність та прозорість виборчого процесу.

Індія також перейшла на використання DRE систем у 2000-х роках. Завдяки цим системам, Індія змогла успішно проводити вибори у масштабах країни з мільярдним населенням.

З розвитком технологій, електронні системи голосування продовжують еволюціонувати. Новітні тенденції включають впровадження біометричних методів ідентифікації виборців, використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та надійності виборчого процесу, а також розвиток онлайн-голосування.

- Біометрична ідентифікація: Використання відбитків пальців або розпізнавання обличчя для підтвердження особи виборця.

- Блокчейн: Технологія блокчейн може забезпечити незмінність даних та прозорість процесу голосування, створюючи надійну систему перевірки результатів.
- Онлайн-голосування: Поступовий перехід до голосування через Інтернет, що дозволяє виборцям голосувати дистанційно, підвищуючи доступність виборів. [56]

Третій етап цифрової трансформації виборчих систем, ознаменований впровадженням повністю електронного голосування, приніс значні переваги у швидкості, ефективності та точності виборчих процесів. Незважаючи на виклики, пов'язані з безпекою та прозорістю, DRE системи стали важливим кроком вперед у розвитку демократичних процедур. Подальший розвиток технологій і впровадження новітніх рішень сприятиме подальшому вдосконаленню виборчих систем, забезпечуючи їхню адаптацію до потреб сучасного суспільства.

Четвертий етап цифрової трансформації виборчих систем розпочався з впровадженням інтернет-голосування на початку 2000-х років. Цей етап ознаменувався значним кроком вперед у забезпеченні доступності, зручності та ефективності виборчих процесів. Піонером у цій сфері стала Естонія, яка першою впровадила інтернет-голосування на загальнонаціональному рівні у 2005 році.

Естонія стала першою країною у світі, яка успішно впровадила систему інтернет-голосування (i-Voting). Вперше така система була використана на місцевих виборах у 2005 році, а потім і на парламентських виборах у 2007 році.

Основні характеристики естонської системи i-Voting:

- Аутентифікація виборців: Виборці ідентифікуються за допомогою національних ID-карток з чипами, що містять цифрові сертифікати, або за допомогою мобільної ідентифікації (Mobile-ID).
- Безпека: Система використовує сильне шифрування для захисту даних і забезпечення анонімності голосування.
- Гнучкість: Виборці можуть голосувати з будь-якого місця, де є доступ до Інтернету, що робить процес зручним для громадян, які перебувають за кордоном або мають обмежені можливості. [11]

Переваги інтернет-голосування:

- Доступність: Інтернет-голосування забезпечує доступність виборів для людей з обмеженими можливостями, осіб, що перебувають за кордоном, або тих, хто має труднощі з відвідуванням виборчих дільниць.
- Зручність: Виборці можуть голосувати у зручній для них час протягом виборчого періоду, що сприяє збільшенню явки.
- Швидкість обробки: Підрахунок голосів здійснюється миттєво після закриття виборчих дільниць, що дозволяє швидко оголошувати результати виборів. [37]

Недоліки та виклики інтернет-голосування:

- Безпека: Інтернет-голосування стикається з ризиками кіберзлочинності та потенційними кібератаками, які можуть вплинути на результати виборів. Забезпечення надійного захисту даних є ключовим викликом.
- Прозорість: Відсутність фізичних бюлетенів ускладнює процес перевірки результатів і може викликати недовіру серед виборців.
- Технічні проблеми: Можливі технічні збої або проблеми з доступом до Інтернету можуть перешкоджати участі у виборах для деяких виборців. [6]

У Швейцарії інтернет-голосування використовувалося у декількох кантонах на референдумах та виборах. Швейцарський досвід показав, що інтернет-голосування може бути успішно інтегровано у виборчий процес, але також виявив необхідність постійного вдосконалення безпеки та захисту даних.

Деякі муніципалітети в Канаді також експериментували з інтернет-голосуванням на місцевих виборах. Впровадження цієї технології дозволило підвищити зручність для виборців і збільшити явку на виборах.

В Австралії інтернет-голосування використовувалося для голосування виборців з обмеженими можливостями, а також для громадян, що перебувають за кордоном. Це підвищило доступність виборів і сприяло залученню більшої кількості виборців. [48]

Забезпечення безпеки інтернет-голосування залежить від використання сучасних методів шифрування даних, які гарантують, що голоси залишаються

анонімними і захищеними від несанкціонованого доступу. Для забезпечення прозорості і довіри до інтернет-голосування розробляються методи верифікації голосів, які дозволяють виборцям переконатися, що їхні голоси були враховані правильно. [20]

Блокчейн-технології можуть забезпечити додатковий рівень безпеки і прозорості для інтернет-голосування, створюючи незмінний запис кожного голосу і забезпечуючи можливість його перевірки.

Четвертий етап цифрової трансформації виборчих систем, ознаменований впровадженням інтернет-голосування, відкриває нові можливості для підвищення доступності, зручності і ефективності виборчих процесів. Естонський досвід показав, що інтернет-голосування може бути успішно реалізоване на загальнонаціональному рівні, але при цьому важливо вирішити виклики, пов'язані з безпекою і прозорістю. Подальший розвиток технологій, включаючи використання блокчейн і методів шифрування, сприятиме вдосконаленню інтернет-голосування і його поширенню у світі.

Останнім етапом цифрової трансформації виборчих систем є використання блокчейн-технологій. Ці технології забезпечують високий рівень безпеки та прозорості, оскільки кожен голос записується в незмінний цифровий реєстр. Блокчейн-технології мають потенціал значно покращити виборчий процес, вирішуючи проблеми фальсифікацій та забезпечуючи анонімність голосування.

Принципи блокчейн-голосування [3]

- Децентралізація: Блокчейн-мережа складається з численних вузлів, кожен з яких зберігає копію реєстру голосів. Це унеможливорює маніпуляції з даними, оскільки зміни повинні бути підтвержені більшістю вузлів.
- Незмінність: Кожен голос записується в блокчейн як незмінний запис. Після додавання до ланцюга блоків запис не може бути змінений або видалений.
- Прозорість: Усі дії в блокчейні відкриті для перевірки, що забезпечує прозорість процесу голосування.

- Анонімність: Хоча блокчейн-реєстр відкритий для перегляду, дані виборців захищені криптографічними методами, що зберігає анонімність голосування. [44]

Перші експерименти з блокчейн-голосуванням

Перші експерименти з використанням блокчейн-голосування проводилися у Західній Вірджинії в 2018 році. Пілотний проект був призначений для військовослужбовців, які перебувають за кордоном, і дозволив їм голосувати на виборах за допомогою мобільного додатка, який використовував блокчейн-технології.

- Ідентифікація: Виборці ідентифікувалися за допомогою мобільного додатка з використанням біометричних даних, таких як відбитки пальців та розпізнавання обличчя.
- Голосування: Після успішної ідентифікації виборці могли проголосувати за своїх кандидатів, надсилаючи голос через мобільний додаток.
- Запис у блокчейн: Кожен голос записувався в блокчейн, забезпечуючи його незмінність і захист від маніпуляцій. [15]

Швейцарія: У 2018 році в місті Цуг, яке відоме своєю підтримкою криптовалют і блокчейн-технологій, провели пілотний проект з блокчейн-голосування на місцевому референдумі.

Москва, Росія: У 2019 році в Москві випробували блокчейн-голосування на місцевих виборах. Мета полягала в підвищенні довіри до виборчого процесу і забезпеченні прозорості.

П'ятий етап цифрової трансформації виборчих систем, ознаменований впровадженням блокчейн-технологій, представляє собою нову еру в забезпеченні безпеки, прозорості та довіри до виборчих процесів. Перші експерименти показали, що блокчейн-голосування може бути ефективним рішенням для захисту виборів від фальсифікацій і забезпечення анонімності виборців. Проте, для повсюдного впровадження цієї технології необхідно вирішити низку технічних, правових і організаційних питань. Подальший розвиток блокчейн-технологій і їх

адаптація до потреб виборчих систем сприятиме підвищенню якості демократичних процесів у світі.

Таким чином, історія розвитку цифрової трансформації виборчих систем відображає складний і багатогранний процес, що включає в себе технічні інновації, нормативні зміни та соціальні трансформації. Різні етапи цього процесу відображають постійне прагнення суспільства до покращення демократичних процедур, забезпечення чесності та відкритості виборів. Сучасні виклики вимагають постійного вдосконалення технологій та методів, що використовуються у виборчих системах, забезпечуючи їхню адаптацію до нових реалій і вимог часу. [54]

Цифрова трансформація виборчих систем є складним і багатоступеневим процесом, який триває десятиліттями. Від механічних систем і паперових бюлетенів до блокчейн-голосування, виборчі процеси постійно еволюціонують, стаючи більш ефективними, безпечними та доступними. Ці зміни не лише спрощують процес голосування, але й підвищують довіру громадян до виборчих систем, що є основою демократичного суспільства.

1.3 Світовий досвід впровадження цифрових виборчих технологій

XXI століття стало епохою науково-технічного прогресу, який впроваджує нові технології в усі сфери життя, включаючи виборчу систему. Сьогодні використання паперових бюлетенів для голосування, хоч і залишається досить простим методом, поступово зменшується. За даними американської Служби виборчих даних, у 1980 році 11% громадян США голосували паперовими бюлетенями, тоді як у 2004 році цей показник знизився до 0,7%. Наразі паперові бюлетені використовуються переважно місцевими органами влади в сільських регіонах Великого Плато та на Заході (в штатах Техас, Небраска, Монтана та Айдахо). [25]

В сучасних умовах все частіше застосовуються нетрадиційні технології для голосування, такі як виборчі машини, перфокарти для ЕОМ, спеціальні бюлетені, які зчитуються високошвидкісними фотоелектронними детекторами тощо. Наприклад, у Нідерландах, Тринідаді, Тобаго, багатьох штатах США та в приблизно п'ятій частині виборчих округів Індії використовуються спеціальні механічні виборчі машини. Ці машини, винайдені наприкінці XIX - на початку XX століття у США, вважаються ефективними для швидкого визначення результатів голосування та захисту від можливих маніпуляцій.

Виборчі машини являють собою апарати для подачі голосів і автоматичного їх підрахунку. Вони розташовані в ізольованих кабінах, схожих на телефонні будки. Виборець входить до кабіни, де опускається шторка, яка відкривається лише після голосування. На панелі перед виборцем розташовані кілька перемикачів. Виборець активує машину важелем, голосує за допомогою перемикачів і фіксує свій голос початковим важелем. Деякі моделі мають панелі з вертикальним списком посад і кандидатів, поруч із іменами яких знаходяться важелі для голосування.

У період впровадження виборчі машини вважалися значним досягненням, але через складність використання та труднощі з виправленням помилок їх використання стало обмеженим. До 2004 року лише 14% виборців у США використовували механічні машини для голосування, переважно в Луїзіані,

Вірджинії, Нью-Йорку та Коннектикуті. Натомість електронні машини для голосування стали популярнішими, хоча вони мають проблеми з безпекою, часто виходять із ладу та не дають можливості перевірки правильності голосування. Незважаючи на ці недоліки, у 2004 році 31% виборців у США голосували за допомогою електронних машин. [2]

У Бразилії для голосування використовуються перфокарти для ЕОМ, що дозволяє миттєво зчитувати результати і негайно передавати їх до центрального офісу. У США застосовуються системи компостерних карток, зокрема два види – punch cards та Data Vote. Система punch cards була розроблена для впровадження комп'ютеризованих технологій підрахунку голосів. При використанні цієї системи бюлетень потрібно ретельно вирівняти, щоб він збігався з отворами компостера. Неправильне вирівнювання може призвести до помилок, тому бюлетені повинні бути ретельно змакетовані, що ускладнює процес голосування і часто призводить до неточностей. У 1980 році 28% американських виборців (17% округів) використовували компостерні картки, тоді як у 2004 році їх частка зменшилася до 12% (9% округів). Система Data Vote також передбачає пробиття отворів на бюлетені, але вимагає спеціальних машин, тому її використання обмежене: у 1980 році – 3% виборців (1% округів), а у 2004 році – лише 1% виборців (0,8% округів), переважно в сільських районах Каліфорнії. [40]

У США також використовується технологія оптичного сканування бюлетенів, яка має кілька переваг. Хоча виборці заповнюють паперові бюлетені, їх підрахунок здійснюється машиною, що робить процес швидшим і точнішим порівняно з ручним підрахунком. Паперові бюлетені можна перевірити під час повторного підрахунку голосів або у разі несправності машини. Волю виборця легше визначити порівняно з використанням компостерних карток. Ця технологія стала досить поширеною: у 2004 році її використовували в 45% округів (34% виборців). Крім того, ця технологія широко застосовується в американських університетах для тестування студентів у великих аудиторіях, що робить її менш витратною порівняно з електронними машинами для голосування.

Окрім традиційних форм голосування, останнім часом у спеціальній літературі все частіше обговорюються сучасні методи, які відповідають сьогоднішньому рівню технічного розвитку. Передусім це стосується використання Інтернету. Інтернет-голосування надає різноманітні можливості для голосування через електронні комунікативні системи, такі як телефон, цифрове телебачення, SMS, комп'ютерні центри, а також електронні виборчі пристрої на виборчих дільницях чи в публічних місцях (kiosk voting). [17]

Зокрема, законодавче використання Інтернету для голосування дозволено в Німеччині, Швейцарії та Естонії. У деяких країнах проводяться експерименти в цьому напрямку. Наприклад, у США в травні 2000 року в штаті Арізона демократи дозволили виборцям голосувати через електронну мережу на праймеріз президентських виборів. У результаті, вперше 40 тисяч виборців проголосували через Інтернет. Цей експеримент продовжили на самих президентських виборах, дозволивши голосування через електронну мережу в містах Фенікс (Арізона), Сан-Дієго та Сакраменто (Каліфорнія).

В Естонії така форма голосування була впроваджена на місцевих виборах у 2005 році, тоді через Інтернет проголосувало лише 2% виборців. Проте на парламентських виборах у 2007 році цей показник зріс до понад 3% (приблизно 36 тисяч громадян Естонії). З понад одного мільйона трьохсот тисяч мешканців країни, близько мільйона мають посвідчення особи з мікрочіпом.

Електронне голосування відбувається з шостого дня перед днем виборів о 9:00 ранку і триває до четвертого дня перед днем виборів о 20:00 вечора. Процес голосування доступний цілодобово. Особа, яка має сертифікат електронного цифрового підпису, може проголосувати через сайт Республіканської виборчої комісії. Після ідентифікації виборця електронна система дає йому можливість переглянути списки кандидатів від партій та кандидатів у його виборчому окрузі. На електронному виборчому бюлетені виборець вказує реєстраційний номер кандидата, після чого система підтверджує прийняття чи неприйняття його бюлетеня. Слід зазначити, що електронним шляхом можна голосувати кілька разів. Наприклад, на останніх парламентських виборах 2007 року були виборці,

які використовували цей метод до 700 разів. У такому випадку враховується останній голос. Республіканська виборча комісія оприлюднює результати електронного голосування в день виборів о 19:00. [33]

Питання використання нових технологій голосування є актуальним і в Канаді. В кінці 90-х років ХХ століття була проведена дослідження готовності канадців до використання різних, більш сучасних форм голосування, таких як електронна пошта, телефон, персональний комп'ютер, сенсорний екран і обчислювальні машини. Думки респондентів були розділені: 54% були готові голосувати за допомогою сенсорного екрану, 67% – обчислювальних машин, 36% – голосувати за допомогою телефону, 31% – електронною поштою і 29% – персональним комп'ютером. Проте для багатьох канадців голосування за допомогою телефону здається неминучим етапом в електронній демократії. [8]

Звичайно, голосування через телефон, Інтернет або сенсорний екран має свої недоліки, особливо щодо забезпечення принципу таємниці голосування громадянина, що є одним із фундаментальних принципів виборчого процесу. Більше того, такі форми голосування можуть стати об'єктом маніпуляцій, оскільки відсутні посадові особи на місцях голосування, які б забезпечували право виборця на особисте голосування. Крім того, для успішного впровадження такої технології необхідні сприятливі умови, зокрема, наявність широкого доступу до Інтернету для всього населення.

Однак не виключено, що в майбутньому ця форма голосування отримає законодавче визнання у більш широкому колі держав, включаючи Україну, при усуненні вищезазначених обставин. Вона може стати привабливою особливо для тих виборців, які не можуть відвідати виборчі дільниці через обмеження фізичного здоров'я, а також для молодого покоління, яке схильне до абсентеїзму, проте зацікавлене в участі у виборах.

Проте, важливо, щоб впровадження голосування через Інтернет супроводжувалося чітким законодавчим вирішенням питань забезпечення принципів виборчого права, а саме контролю за волевиявленням громадян,

уникненням можливості голосування без права на це, а також забезпеченням недопущення подвійного голосування тощо.

Висновки до першого розділу

Висновки з Розділу 1 відображають значущість та перспективність цифрової трансформації виборчої системи на основі теоретичних основ, історії розвитку та світового досвіду впровадження цифрових виборчих технологій

1. Цифрова трансформація стає ключовою для поліпшення ефективності, доступності та прозорості виборчих процесів. Наприклад, використання електронного голосування у країнах, таких як Естонія, надає можливість голосувати онлайн, забезпечуючи більшу зручність та швидкість процесу.

2. Етапи розвитку цифрової трансформації виборчих систем: Процес цифрової трансформації включає кілька етапів, від визначення поняття до впровадження нових технологій. Наприклад, розвиток систем електронного голосування у Сполучених Штатах пройшов крізь кілька етапів, починаючи з експериментів у деяких штатах та закінчуючи широким застосуванням у різних регіонах.

3. Світовий досвід впровадження цифрових виборчих технологій: Країни активно використовують цифрові технології для покращення виборчих систем. Наприклад, Канада розглядає можливість використання телефонного голосування як частину електронної демократії, що відкриває нові можливості для ширшого залучення громадян до виборчого процесу.

В цілому, цифрова трансформація виборчої системи не лише відображає потребу у сучасних технологіях, але і відкриває нові можливості для забезпечення демократичних принципів та активного участі громадян у виборчих процесах.

РОЗДІЛ 2:

ПУБЛІЧНИЙ МЕРЕЖЕВИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА РОЗВИТОК

2.1 Поняття та характеристика публічного мережевого парламентаризму

У світі, що стрімко змінюється, технології відіграють ключову роль у формуванні нових форм влади та управління. Однією з таких інноваційних концепцій стає публічний мережевий парламентаризм. Це новий напрямок у політичній науці, який поєднує в собі традиційні принципи парламентаризму з впливом мережевих технологій, що відкриває безліч можливостей для взаємодії громадян із законодавчим органом влади.

Однією з гілок цього впливу стає публічний мережевий парламентаризм – нова форма організації політичної діяльності, що ґрунтується на використанні Інтернету та інших мережевих технологій

Публічний мережевий парламентаризм – це концепція політичного участі громадян через використання мережевих технологій, таких як Інтернет та соціальні мережі. Основна ідея полягає у створенні механізмів для залучення громадськості до обговорення політичних питань, ухвалення рішень та впливу на прийняття рішень політичними органами. Так як даний термін є відносно новим у вітчизняній науці варто звернутись до визначень мережевого парламентаризму, ось деякі з них:

- Це модель управління та участі, яка базується на використанні інтернет-технологій для забезпечення відкритого, прозорого та демократичного процесу прийняття рішень у парламентських органах. Вона передбачає активну участь громадян у політичному житті через віртуальні платформи, де вони можуть висловлювати свої думки, вносити пропозиції та брати участь у голосуванні з питань законодавства.
- Це концепція політичної системи, що ґрунтується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій для створення віртуального парламенту або мережі, де громадяни можуть безпосередньо брати участь у

прийнятті рішень, обговорювати питання та впливати на політичний процес.

- Це форма організації парламентської діяльності, яка сприяє залученню громадян до управління суспільними справами через використання інтернет-платформ та соціальних мереж. Вона передбачає створення відкритих мереж для обговорення законопроектів, консультацій з громадськістю та проведення онлайн-голосувань.
- Це політична система, яка забезпечує участь громадян у прийнятті рішень через інтерактивні онлайн-платформи та інтернет-голосування. Вона дозволяє громадянам висловлювати свої погляди, обговорювати важливі питання та брати участь у формуванні законодавства безпосередньо через віртуальне середовище.
- Це модель громадянського управління, що базується на використанні цифрових технологій для забезпечення відкритості, прозорості та доступності процесу прийняття рішень у парламентських органах. Вона сприяє залученню громадян до політичного життя, розвиває діалог між владою та громадянами та сприяє підвищенню рівня демократії у суспільстві. [57]

Однією з ключових характеристик публічного мережевого парламентаризму є відкритість та доступність. Завдяки цифровим технологіям громадяни можуть брати активну участь у процесі управління країною, висловлюючи свої погляди та пропозиції щодо законопроектів та стратегій розвитку. Це створює унікальну можливість для широкого кола людей брати участь у формуванні політики, збільшуючи рівень довіри та легітимності уряду.

Другою важливою характеристикою є принцип прозорості та обліковості. У публічному мережевому парламентаризмі всі процедури та рішення приймаються відкрито, а інформація про роботу парламенту доступна для кожного громадянина через онлайн-платформи. Це дозволяє ефективно контролювати дії обранців та уникати корупції, що є важливим фактором для збереження демократичних цінностей. [14]

Крім того, публічний мережевий парламентаризм сприяє зростанню політичної культури та освіченості серед громадян. За допомогою онлайн-форумів, дискусійних платформ та інших інтерактивних інструментів, люди можуть обмінюватися ідеями, аргументами та думками з іншими учасниками політичного процесу. Це сприяє формуванню інформованого та відповідального громадянства, яке є основою стабільної та ефективної демократії. [39]

Нарешті, публічний мережевий парламентаризм забезпечує більшу відкритість та прозорість у владних структурах, що зміцнює взаємодію між громадянами та владою. Наприклад, у країнах, де вже застосовуються ці практики, спостерігається зростання рівня довіри до уряду та політичних інституцій загалом.

Характеристика	Опис
Визначення	Форма демократії, що використовує Інтернет та інші мережеві технології для прямої участі громадян у законодавчому процесі.
Основні принципи	- Пряма участь громадян у законодавчому процесі. - Прозорість та підзвітність влади. - Використання Інтернету та інших мережевих технологій для комунікації та співпраці.
Основні елементи	- Онлайн-платформи для обговорення законодавчих пропозицій. - Мережеві інструменти для голосування та збору підписів. - Відкритий доступ до інформації про законодавчу діяльність.
Переваги	- Підвищення рівня участі громадян у політичному житті. - Покращення якості законодавства завдяки широкому обговоренню. - Збільшення прозорості та підзвітності влади.
Виклики	- Необхідність забезпечення доступу до Інтернету для всіх громадян. - Захист даних та особистої інформації. - Попередження маніпулювання та дезінформації.

Приклади	- Електронне петиціонування. - Онлайн-консультації з законодавчих питань. - Мережеві голосування за законодавчі пропозиції.
Майбутнє	Публічний мережевий парламентаризм має потенціал стати новою моделлю демократії, яка буде більш репрезентативною, динамічною та стійкою.

Отже, публічний мережевий парламентаризм є важливим інструментом для розвитку демократії в умовах сучасного світу. Його впровадження сприятиме зближенню громадян та уряду, забезпечуючи більш ефективну та репрезентативну систему управління.

2.2 Роль медіа- технологій у розвитку мережевого парламентаризму

У сучасних умовах, демократична влада потребує постійного спілкування з громадянами та громадянським суспільством. Цей діалог може відбуватися як безпосередньо, так і через мас-медіа. Взаємодія між владою та громадянами, яка є невід'ємною частиною демократичних країн, визначається як комунікативний процес.

Мас-медіа грають важливу роль у взаємодії державних інституцій та громадян у демократичному суспільстві, виступаючи одним із ключових компонентів у спілкуванні між управлінською та управлінською сторонами. Сьогодні, володіння інформацією та знаннями стає вирішальним управлінським ресурсом поряд із фінансово-економічними аспектами, тоді як використання державного примусу зменшується і втрачає ефективність.

Однією з ключових характеристик сучасного демократичного процесу є відкритість влади перед вимогами суспільства. Тому роль мас-медіа у політичній системі стає дедалі важливішою, оскільки вони забезпечують простір для вільних дискусій, сприяють прозорості та відкритості влади до діалогу з громадянами.

Діяльність мас-медіа може мати значні політичні наслідки, оскільки сам характер масової інформації визначає ставлення аудиторії до політичної ситуації та сприяє інформуванню суспільства про дії влади. Забезпечення вільного доступу до відкритої інформації щодо процесу прийняття політичних рішень є однією з передумов забезпечення прозорості та підзвітності державних і місцевих органів влади. [10]

Сучасні електронні мас-медіа виконують різні функції, які сприяють підтриманню конкуренції за державну владу. Вони змінюють систему представництва громадянських інтересів, створюють нові форми комунікації у сфері публічної влади, перетворюють політику в медіа процес та віртуалізують політичний простір, створюючи "гіперреальність".

Політична боротьба відходить від ідеологічних позицій та партійних організацій і переходить у сферу віртуальних іміджів та політичних технологій.

Технологія стає конкурентом політики, і доступ до інформації стає ключовим фактором у побудові рішень. [35]

Ерік Шмідт, виконавчий директор Google, вважає, що Інтернет змінить політику, забезпечуючи громадянам доступ до інформації про дії політиків та депутатів. Це сприятиме зміні способу, яким обранці спілкуються з громадськістю та відкритості перед нею. [21]

В результаті інформаційних кампаній політична влада віддає перевагу тим, хто вмilo користується телебаченням та Інтернетом, ніж тим, хто виявляє вміння керувати в економічних, соціальних та інших сферах. В таких умовах політика може означати не лише захист інтересів суспільства, але й здатність використовувати інформаційні ресурси та проводити інформаційні кампанії. Принцип демократії участі, який передбачає безпосередній доступ громадян до джерел інформації, залишається нереалізованим, що призводить до нових конфліктів. [41]

Українські політики протягом останніх років перебувають у стані постійної виборчої кампанії, яка відрізняється за своїми правилами та логікою від організації державного управління, яке потребує консолідації ресурсів для досягнення загальнонаціональних цілей розвитку.

Крім того, виникає протиріччя між обмеженими можливостями окремої особи у сприйнятті та обробці політичної інформації та великими масивами даних. У сучасних електронних медіа, особливо в Інтернеті, присутня значна кількість зайвої інформації, що ускладнює сприйняття корисної для громадян інформації та утруднює прийняття раціональних політичних рішень. Відповідно, розвивається феномен електронної демократії. Широке поширення Інтернету, яке включає в себе інформаційні та комунікативні технології на основі відкритих стандартів, разом з реформами державного управління, відомими як Новий Публічний Менеджмент, визначає електронний уряд як важливу складову сучасної модернізації.

Електронний уряд прагне поліпшити ефективність управління, адаптуючись до швидко зростаючих потреб часу, роблячи процеси більш прозорими та

легітимними, і впроваджуючи удосконалені публічні послуги, забезпечені новими технологічними можливостями.

У той же час, формування "масового суспільства" призводить до зменшення зацікавленості громадян у публічному політичному діалозі з владою, і сприяє поширенню "демократичного конформізму" або байдужості більшості до участі в політиці. Це явище стимулює самотійність правлячих еліт та, за відсутності громадського обговорення важливих суспільних питань, веде до пріоритизації принципу "сили" перед принципом консенсусу при ухваленні рішень.

У нашій країні проблеми парламентаризму частково пояснюються відсутністю прозорості в діяльності Верховної Ради в цілому і окремих депутатів. Переваги пропорційної виборчої системи, такі як структурований парламент, нейтралізуються імперативним мандатом, що дозволяє лідерам та спікерам фракцій виступати від імені більшості депутатів, про діяльність яких суспільство фактично не інформується. [13]

З точки зору комунікативної взаємодії, інформаційне поле в Україні розділене між групами впливу, такими як фінансово-промислові групи, і органами влади та місцевого самоврядування, які часто є засновниками або співзасновниками мас-медіа. Однак в цьому інформаційному просторі відсутня позиція, яка б репрезентувала інтереси суспільства. На нашу думку, таку нішу могло б зайняти суспільне телебачення.

Разом з розвитком Інтернету та електронних мас-медіа відкрилася нова технологічна можливість для інформування громадян про діяльність влади, зокрема парламенту, через трансляції засідань та громадський моніторинг.

У майбутньому ці зміни, породжені широким використанням мережевих комунікацій, можуть перетворити суспільно-політичну систему. Р. Даль відзначає, що технології телекомунікацій можуть стати основою "передового демократичного суспільства", де політичні рішення базуватимуться на думках народу. [55]

З розвитком нових комунікативних технологій народжується "третя доба демократії". Електронна демократія відкриває нові можливості для участі

громадян у політичних процесах, що може відновити інтерес до політики і демократії. Це особливо актуально для інвалідів, яким раніше було складно брати участь в політичних процедурах.

За словами російського вченого Л. Вегера, важливим чинником подальшого розвитку парламентаризму є "пряма демократія", яка виникає з діяльності мас-медіа. Завдяки Інтернету громадяни можуть брати участь у законотворчому процесі через механізми, такі як електронне голосування та опитування.

Особливо важливою є прозорість парламентських засідань. Україна не має достатньої кількості доступної інформації про роботу своїх законодавчих органів. Прямі трансляції засідань Верховної Ради є кроком у правильному напрямку, але потрібно розширити цю практику на регіональні та міські ради. Наприклад, у Швеції місто Мін проводить прямі трансляції міських рад, а депутати взаємодіють з громадянами під час засідань. Такі системи комунікації поширюються в ряді європейських країн. [18]

Подібні ізольовані приклади можна відшукати й у нашій країні. Наприклад, у 2009 році один з усіх українських провайдерів за свій рахунок транслював кілька засідань Рівненської Обласної Ради, що стало своєрідним експериментом. Як відомо, трансляція пленарних засідань облради мала велику аудиторію, оскільки виборцям цікаво було спостерігати за тим, як вирішується доля їх регіону.

Також, виборець має можливість дивитись засідання парламенту у реальному часі, а також використовувати архівні записи цих засідань, до яких можна звернутись в будь-який час. На сьогоднішній день більшість громадян отримують політичну інформацію саме завдяки телебаченню, яка є важливою складовою для їх раціонального політичного вибору і служить основою для оцінки політиків та громадських діячів. [32]

Проте український медійний простір розділений між впливовими групами, такими як фінансово-промислові конгломерати, та органами влади. Тому єдиним засобом для виборців зробити власні політичні висновки є наявність нових комунікаційних технологій, які дозволяють кожному самотійно переглядати дії обраних законодавців під час засідань Парламенту.

По-перше, трансляція засідань Верховної Ради в Інтернеті може бути важливою, оскільки традиційні медіа працюють переважно в режимі одностороннього монологу. Комп'ютерні технології відкривають можливість для діалогу, забезпечуючи можливість реакції аудиторії на дії парламентаріїв. Кожен, хто має доступ до мережі, може бути як отримувачем, так і відправником інформації. Суспільна мережа може забезпечити постійний суспільно-політичний діалог з можливістю електронного зворотного зв'язку в реальному часі між владою та громадянами. [22]

На сьогоднішній день у Інтернеті діє безліч проектів та ініціатив, які сприяють розвитку парламентаризму. Ці комунікаційні ініціативи ґрунтуються на усвідомленні того, що більшості громадян не вистачає часу, інформації та мотивації для активної участі у суспільно-політичному житті.

Мережі вирішують цю проблему завдяки асинхронній природі комунікацій: користувачі можуть ставити питання у зручний для них час та отримувати відповіді від депутатів та працівників місцевих органів влади.

Один із цікавих прикладів цивільної ініціативи через Інтернет - американська Civic Practices Network (CPN). Ця мережа об'єднує ініціативних громадян та активістів з різних організацій по всій країні, створюючи своєрідний електронний журнал та форум, де можна обмінюватися досвідом та розробляти спільні підходи в області місцевого самоврядування та громадського будівництва. Іншим прикладом є Government Information Awareness (GIA), інтерактивна база даних, що дозволяє громадянам отримувати та додавати інформацію про посадових осіб, депутатів та політиків. [47]

Крім того, існують web-ресурси під загальною назвою «Open networks», які з'явилися на початку 90-х років у США та дозволяють дізнатися про некомерційні організації міста, ознайомитися з соціальними проблемами та міськими новинами, а також звертатися до представників місцевих омбудсманів та рад.

Інтерактивне телебачення, таке як Shares Interactive TV (SITV), є ще одним важливим чинником розвитку парламентаризму. Воно дозволяє створювати власні інтерактивні телевізійні канали та обговорювати програми в реальному

часі. Така технологія сприяє не лише саморекламі, але й діловому спілкуванню з іншими політичними діячами. Це можуть бути політичні дебати, у яких можуть брати участь будь-які глядачі та висловлювати свої думки. Також інтерактивне телебачення дозволяє політикам консультувати своїх виборців онлайн та взаємодіяти з ними у режимі реального часу.

Щодо країн з авторитарними режимами, в дослідженні "Open Networks Closed Regimes" американські вчені Shanthi Kalathil та Taylor C. Boas аналізували приклади країн з авторитарними системами влади, таких як Китай та Куба, і прийшли до висновку, що Інтернет з часом сприяє перетворенню авторитаризму на демократичний парламентаризм. Вони зауважили, що Інтернет не піддається жорсткому регулюванню через відсутність необхідного технічного забезпечення. Інтернет працює на принципі "принципу малої надійності", що дозволяє мережі функціонувати навіть у разі фізичного знищення деяких її частин. Такий підхід унеможлиблює централізований контроль над мережею. У висновку, автори вказують, що Інтернет може бути символом лібералізму і свободи. [28]

Отже, завдяки новим технологічним рішенням не лише політичні активісти, а й більшість громадян можуть організовано та системно висловлювати свої проблеми, вимоги, контролювати діяльність влади та сприяти розвитку мережевого парламентаризму.

2.3 Залучення громадян до політичного процесу через цифрові платформи

У контексті швидкого розвитку інформаційного суспільства, швидкості потоків інформації, змін глибинної структури інформації, та зростаючої ролі соціальних медіа, спрямованих на об'єднання громадян, суспільно-політичних груп та держави, а також з поширенням та впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у різних сферах життя, включаючи політичну, дослідження процесу цифровізації політики стає все більш актуальним, разом з його особливостями. [51]

Цифрова трансформація впливає на суспільство, економіку, політику, право та створює нові відносини. Тому виникає необхідність дослідження сутності та визначення впливу цифровізації взагалі, а особливо у політичному житті. Сучасне громадянське суспільство вимагає розбудови відкритих, прозорих відносин з державою, доступу до інформації та можливості участі в процесі розроблення та ухвалення політичних рішень. Саме в такому контексті процес цифровізації політики набуває все більшої вагомості.

Впровадження цифрових технологій у політичні процеси сприятиме формуванню ефективного політичного управління та досягненню кращих результатів для громадян, а також сприятиме розвитку демократичної держави.

Згідно з Ніколасом Негропonte, цифрова трансформація буде визначати наше сприйняття світу та спосіб, яким ми спілкуємося, перетворюючи засоби масової інформації з простого процесу передачі бітів до людей на процес, що дозволяє людям (або їх комп'ютерам) активно впливати на них. Це також вказує на те, що чотири ключові характеристики цифрового світу - децентралізація, глобалізація, гармонізація та розширення можливостей - невблаганно приведуть до його триумфу. [24]

Відповідно до Д. Тапскотта, нові технології створюють спосіб створення та реалізації різноманітних продуктів та послуг, що призводить до створення нової структури підприємства, яке перетворюється на масштабний цифровий реінжиніринг підприємства. [30]

Ці визначення свідчать про те, що цифрова трансформація спрямована на суспільство, на поліпшення його стану та розбудову за умов впровадження цифрових технологій. Поширення мегатренду цифровізації також відбувається в політичному вимірі, що проявляється у застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій в політичному процесі, управлінні державою та політичній комунікації. [43]

Важливо відзначити, що, хоча цифрова трансформація політики є новим напрямком дослідження, на практиці вона не є раптовим явищем. У творі "Третя хвиля" Е. Тоффлер вказує на те, що прискорена зміна суспільства призводить до ускладнення системи уряду, що можна спостерігати з формуванням ідей про електронну демократію. Основою електронної демократії є участь громадян у владних процесах таким чином, щоб громадськість могла впливати на прийняття політичних рішень. [16]

Процес цифровізації у політиці можна спостерігати у тому, що політичні учасники спочатку виступали як пасивні приймачі інформації, які для отримання актуальної та широкої інформації користувалися новими каналами, такими як Інтернет. З плином часу вони почали використовувати нові ІКТ для досягнення своїх цілей, наприклад, шляхом створення власних веб-сайтів. Перш за все, веб-сайти стали новою платформою для проведення передвиборчих кампаній, за допомогою яких політики не лише представляли свої політичні ідеї та програми політичних партій, але й здійснювали більш агресивну передвиборчу діяльність у відповідь на опонентів. Наступним кроком у поширенні використання нових технологій може бути вважати приход суб'єктів політики у нове комунікаційне середовище - соціальні мережі та додатки, такі як Twitter, Facebook, Snapchat, Periscope, які спочатку використовувалися переважно як додаткова площадка для проведення передвиборчих кампаній, але зараз у соціальних мережах присутні сторінки не лише політиків та політичних партій, а й державних установ.

Слід також підкреслити, що в умовах процесу цифровізації у політиці соціальні мережі підсилюють наш голос і дають можливість відокремлювати певних осіб від дискусії, якщо вони виражають іншу думку. Проте це може

сприяти поглибленню політичної поляризації. Платформи соціальних мереж також впливають на розвиток демократичного процесу через алгоритмічне сортування інформації. [36]

Важливо зазначити, що потенціал онлайн-платформ у формуванні публічної сфери залежить не лише від технологій, а й від політичної культури суспільства. У цілому, розвиток Web 2.0 сприяв оживленню розвитку соціальних медіа та створенню нових можливостей для двосторонньої взаємодії, утворення онлайн-платформ для висловлення суспільної думки та обговорень.

Проте слід пам'ятати, що в умовах політичної кризи Інтернет сам по собі не може бути вирішенням. Навіть за наявності відкритої, вільної та горизонтальної комунікації, бар'єри між правдою та брехнею, фальшивою та цінною політичною інформацією стають все більш невизначеними. Як результат, політикам стає складніше покладатися на інформаційні інструменти.

Ще одним виявом трансформації політики під впливом цифровізації може бути створення електронного уряду (e-government), який не просто передбачає впровадження ІКТ систем для трансформації уряду у надавача послуг в режимі онлайн, але й означає повну реорганізацію державного сектору через використання ІКТ. Сьогодні громадяни мають можливість не лише користуватися цифровими послугами та взаємодіяти з органами влади, але й активно брати участь у роботі уряду через цифрові інструменти. Однак для успішного впровадження електронного урядування потрібно звернути увагу на два основні аспекти. [49]

Варто зазначити, що розвиток Web 2.0 сприяв появі нових можливостей для участі громадян у політичному процесі через RSS-подкасти, блоги, чати та інші додатки, що полегшують роботу електронного уряду. Однак важливо розрізнити електронне урядування та електронний уряд: останній передбачає не лише надання послуг, а й регулювання, прозорість та контроль.

Також в умовах трансформації політики під впливом ІКТ відбувається формування цифрової бюрократії, яка може сприяти зниженню впливу неефективних реформ у різних сферах життєдіяльності. Україна, відповідно до

Концепції розвитку електронної демократії, вибрала курс на входження до інформаційного простору та розвиток електронної демократії.

Проте важливо мати на увазі можливі ризики, які виникають в контексті кібербезпеки, збереження особистих даних та конфіденційної інформації держави. Загалом, можна говорити про існування та необхідність дотримання кількох принципів, які сприятимуть створенню більш стійких технологічних систем урядів. [26]

По-перше, важко захищати технологічні системи від кожної можливої кіберзагрози. В умовах швидкого розвитку інформаційних технологій щодня з'являються нові загрози, розв'язання яких потребує значних витрат. Урядам потрібно визначити важливість кожного з їхніх інформаційних активів і встановити конкретні цілі для їх захисту.

Другий принцип полягає у збалансованому підході між цілями кібербезпеки, доступними заходами безпеки та готовністю державних установ адаптуватися до нових вимог безпеки. Потреба у нових засобах захисту вказує на третій принцип ефективної кібербезпеки для уряду: обмін знаннями та співпраця з приватним сектором можуть зробити плани кібербезпеки ефективнішими та практичнішими. [52]

У контексті цифрової трансформації політики можна також говорити про різні форми електронної взаємодії. Наприклад, електронні консультації, які включають у себе думки громадян на різні питання за участю уряду та зацікавлених сторін. Також до електронної участі відносяться громадяни, які активно беруть участь у формуванні політики та її процесах, а також у розробці політики.

У контексті трансформації політики під впливом ІКТ виникає нова форма політичної участі, якою є урядовий краудсорсинг (crowdsourcing: crowd – «натовп» та sourcing – «використання ресурсів»). Суть краудсорсингу полягає в тому, що організація передає певні функції, які колишньою виконувала сама, на аутсорсинг іншим людям, зазвичай через відкриті онлайн-запити. Це допомагає

вирішувати як постійні, так і нові питання та проблеми, які не завжди можна вирішити за допомогою традиційних бюрократичних методів.

Краудсорсингові платформи мають потенціал розширити можливості громадян, збільшити легітимність уряду перед народом та підвищити ефективність державних послуг та товарів. Оскільки краудсорсинг може використовувати соціальні мережі та спільноти через Інтернет, це дозволяє подолати обмеження часу та простору, а також знизити витрати, що є важливим фактором у вирішенні суспільно-політичних проблем. [58]

Варто відзначити, що краудсорсинг не обмежується виключно розвиненими країнами, де рівень розвитку ІКТ високий. Він також застосовується у країнах, що розвиваються, у формі народних консультацій, координації зусиль для надання допомоги у надзвичайних ситуаціях, моніторингу порушень прав людини, організації виборів, створення петицій, ініціювання законодавчих змін, участі у боротьбі з корупцією та багато іншого.

Таким чином, публічні обговорення та збір ідей на спеціальних платформах в Інтернеті сприяють коригуванню пріоритетів у сфері державного управління, що дозволяє ефективно розподіляти ресурси та формувати "банк ідей", які можуть бути реалізовані. Основними учасниками краудсорсингу виступають неурядові організації, суспільно-політичні об'єднання, бізнес-асоціації та благодійні фонди.

Проте існує певна загроза, пов'язана з масовим краудсорсингом: він може перевантажити уряди, обмежуючи їхню здатність об'єктивно та ретельно розглядати пропозиції та ідеї. Якщо це станеться, то може збільшитися відчуження громадян від політичних інститутів. Для запобігання цьому необхідно, щоб очікування від краудсорсингу були чітко сформульовані та дотримувалися установами, які його реалізують.

Також важливо враховувати, що зростання цифровізації демократичних процесів може зменшити вплив політичних голосів деяких груп громадян. Наприклад, літні особи або ті, хто не має доступу до Інтернету, можуть бути обмежені у можливості брати участь у цих процесах. Це призводить до появи і розвитку цифрової нерівності, яку необхідно подолати. [45]

Таким чином, у зв'язку зі зростанням ролі ІКТ у сучасному житті та процесі цифровізації політики відбувається трансформація політичних інститутів, що відкриває нові можливості для політичної участі громадян та їх взаємодії з владою. Однак швидкість та складність цього процесу можуть призвести до змішування між секторами та ускладнення взаємодії між ними. Така трансформація вимагає інтеграції цифрових технологій та розширення можливостей громадян у відносинах з урядом, зокрема через електронні консультації та участь.

Висновки до другого розділу

У контексті сучасного політичного ландшафту публічний мережевий парламентаризм стає ключовим аспектом взаємодії між громадянами та владними структурами. Поняття цього явища та його характеристики, які розглядалися у розділі, підкреслюють значення відкритості, доступності та активної участі громадян у політичному процесі.

Зокрема, виявлено, що розвиток медіа-технологій відіграє критичну роль у формуванні мережевого парламентаризму. Нові медіа-платформи, соціальні мережі та інші цифрові інструменти стають механізмами для спілкування та обміну інформацією між громадянами та політичними представниками. Це створює унікальні можливості для прямого впливу громадської думки на прийняття політичних рішень та для зближення обох сторін.

Залучення громадян до політичного процесу через цифрові платформи є одним із ключових аспектів розвитку мережевого парламентаризму. Подальше розширення та вдосконалення цих платформ, зокрема шляхом створення спеціалізованих медіа-порталів, електронних консультацій та інтерактивних інструментів, може сприяти збільшенню активності громадян у політичному житті.

Проте, важливо враховувати певні виклики та обмеження, пов'язані з публічним мережевим парламентаризмом. Наприклад, цифрова нерівність може обмежити доступ до цих платформ для певних груп населення. Також, необхідно вирішувати питання щодо забезпечення конфіденційності та безпеки даних у контексті публічного обговорення через цифрові канали.

У цілому, публічний мережевий парламентаризм є важливим напрямом розвитку сучасної політичної системи, який відкриває нові можливості для взаємодії громадян та владних структур, проте потребує постійного вдосконалення та уваги до забезпечення широкого доступу та участі всіх груп населення.

РОЗДІЛ 3:

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ

3.1 Поточний стан і проблеми впровадження цифрових виборчих технологій в Україні

У зв'язку зі стрімким розвитком технологій у сучасному світі виникає нагальна необхідність у впровадженні цифрових виборчих технологій. Це дозволяє зробити вибори більш прозорими, ефективними та доступними для громадян. Україна, як і багато інших країн, стикається з численними проблемами в цьому процесі, але знаходиться на шляху до впровадження цифрових технологій у виборчу систему.

Аспект	Поточний стан	Проблеми
Електронна реєстрація виборців	Доступна з 2016 року. Більше 10 мільйонів виборців зареєструвалися онлайн.	Не всі громадяни мають доступ до Інтернету. Необхідність покращити інформаційну кампанію про електронну реєстрацію.
Електронне декларування	З 2015 року всі держслужбовці та деякі інші категорії осіб зобов'язані подавати електронні декларації про майно та доходи.	Низький рівень довіри до системи електронного декларування. Необхідність покращити механізми перевірки декларацій.
Електронне голосування	Не використовується на загальнонаціональних виборах. Проводилися пілотні проекти в деяких місцевих громадах.	Немає законодавства, яке б дозволяло використовувати електронне голосування на загальнонаціональних виборах. Необхідність

		вирішити питання кібербезпеки та захисту даних.
Відкриті дані	Доступні дані про вибори, такі як результати голосування та списки виборців.	Не всі дані про вибори є відкритими. Необхідність покращити доступ до даних та їх машиночитабельність.
Онлайн-платформи для участі громадян	Існує ряд онлайн-платформ, де громадяни можуть висловлювати свою думку щодо законодавчих пропозицій та інших політичних питань.	Не всі громадяни знають про ці платформи. Необхідність покращити їх просування та ефективність.

Однією з ключових переваг цифрових виборчих технологій є можливість значно зменшити кількість помилок при обробці голосів та підрахунку результатів. Наприклад, використання електронних голосувальних машин може значно знизити ризик виникнення людських помилок та маніпуляцій з результатами голосування.

Загальні проблеми:

- Недостатній рівень доступу до ІКТ: Не всі громадяни України мають доступ до Інтернету та інших ІКТ, що може призвести до цифрової нерівності у виборчому процесі.
- Низький рівень довіри до цифрових технологій: Деякі громадяни не довіряють цифровим технологіям, що може призвести до їх небажання використовувати їх у виборчому процесі.
- Кібербезпека: Кібератаки та інші кіберзлочини можуть становити серйозну загрозу для цифрових виборчих систем.
- Захист даних: Необхідно забезпечити захист особистих даних виборців, які збираються та використовуються в рамках цифрових виборчих систем.

- Відсутність законодавства: Необхідно прийняти нове законодавство, яке б регулювало використання цифрових технологій у виборчому процесі.

Незважаючи на ці проблеми, впровадження цифрових виборчих технологій в Україні має ряд потенційних переваг, таких як:

- Підвищення ефективності та прозорості виборчого процесу.
- Збільшення участі громадян у виборах.
- Покращення доступу до інформації про вибори.
- Зниження ризику фальсифікації виборів.

Важливо, щоб українська влада та громадянське суспільство продовжували співпрацювати над впровадженням цифрових виборчих технологій таким чином, щоб вони дійсно сприяли демократії та кращому урядуванню.

Крім того, цифрові технології можуть зробити вибори більш доступними для всіх верств населення. Наприклад, впровадження систем електронного голосування може полегшити процес голосування для людей з обмеженими можливостями, що забезпечить більшу інклюзію виборців у політичному процесі.

Однак, впровадження цифрових виборчих технологій також супроводжується численними викликами та проблемами. Найбільшою з них є питання безпеки та захисту від кібератак. Недавні приклади кібератак на виборчі системи в різних країнах свідчать про те, що це серйозна загроза для інтегритету виборчого процесу.

Також важливо враховувати питання щодо конфіденційності та приватності даних виборців. Впровадження цифрових технологій пов'язане з збиранням великої кількості особистих даних, тому необхідно забезпечити їх адекватний захист від несанкціонованого доступу та зловживань.

Додатковою проблемою є можливість технічних збоїв та неполадок у роботі цифрових систем під час голосування. Такі ситуації можуть призвести до втрати довіри громадян до виборчої системи та підірвати легітимність виборчого процесу.

Необхідно також враховувати питання доступності для всіх верств населення. Не всі громадяни мають доступ до цифрових технологій або достатні

рівень комп'ютерної грамотності, тому впровадження цифрових виборчих технологій повинно бути супроводжене заходами забезпечення доступності та освіти.

Україна, розпочавши шлях впровадження цифрових виборчих технологій, повинна уважно врахувати всі ці аспекти та ретельно розробити стратегію впровадження, яка забезпечить максимальну ефективність та безпеку виборчого процесу, зберігаючи при цьому принципи демократії та прав людини. Врахування цих проблем та їх вирішення стане ключовим фактором у забезпеченні успішного впровадження цифрових виборчих технологій у майбутньому.

3.2 Стратегії та кроки для успішної цифрової трансформації виборчої системи

В сучасному світі інформаційних технологій, цифрова трансформація виборчих систем стає необхідністю для забезпечення ефективності, прозорості та безпеки виборчих процесів. Цифрові технології можуть відкрити нові можливості для громадянської участі, політичного залучення та забезпечення інтегритету виборчих систем. Проте, для досягнення успішної цифрової трансформації виборчої системи необхідні чітко визначені стратегії та послідовні кроки, а також врахування унікальних викликів та особливостей кожної країни.

Першим і найважливішим кроком у розробці стратегії цифрової трансформації є ретельний аналіз існуючої виборчої системи. Це включає в себе оцінку ефективності, прозорості, достовірності та безпеки виборчих процедур. Прикладом може бути аналіз використання паперових бюлетенів, процесу підрахунку голосів, доступності виборчих пунктів тощо.

Після аналізу власної виборчої системи важливо вивчити кращі практики та досвід інших країн у цифровій трансформації виборчих процесів. Наприклад, Естонія успішно використовує електронне голосування та ідентифікацію через Інтернет.

На основі аналізу та вивчення кращих практик, країна повинна розробити конкретну стратегію цифрової трансформації виборчої системи. Ця стратегія повинна включати в себе такі елементи:

- Впровадження Електронного Голосування: Заміна паперових бюлетенів на електронні системи голосування може полегшити та прискорити виборчий процес.
- Створення Цифрових Платформ для Підрахунку та Звітування: Розробка спеціалізованих цифрових платформ для підрахунку голосів та звітування про виборчі результати.
- Захист Від Кібератак: Розробка та впровадження ефективних систем кіберзахисту для запобігання кібератак та маніпуляцій з результатами голосування.

- Забезпечення Доступності та Прозорості: Забезпечення доступності виборчих пунктів для всіх громадян, а також створення системи відкритого звітування про хід виборів та їх результати.

Після розробки стратегії необхідно провести тестування цифрових технологій на пілотних проектах та поступово впроваджувати їх на різних етапах. Це дозволить виявити можливі проблеми та вирішити їх до повного масштабного впровадження.

Аби сформувати повне бачення щодо вектору трансформації виборчої системи, з'ясуємо супутні фактори, які сприяли спотворенню представницької функції парламентаризму.

У пошуках процесів, з яких починається залежність публічної влади від олігархату важливо звернути увагу на те, що основними провідниками народного представництва завжди були політичні партії, які брали участь у виборах. На думку австро-американського політолога Йозефа Шумпетера рішення виборців обмежене представленими на політичному «ринку» партіями, могутність яких неминуче пов'язана з грошима. Вказуючи на схожість між технологіями реклами товару і політичної агітації, він підкреслив здатність рекламних технологій штучно нав'язувати пересічному виборцю потрібну тій чи іншій партії фігуру або ідею. Отже, політичні партії мають перестати бути партнерами олігархату та зайняти інше місце у сучасній публічній політиці - сприяти політичній грамотності населення, розвитку політичної свідомості та культури у суспільстві, виконувати функції інкубатора професійних менеджерів публічного адміністрування.

Іншим важливим фактором забезпечення представницького народовладдя є достовірність підрахунків виборчих голосів. Усталений порядок таємного голосування, з одного боку – унеможливорює пересічному виборцю переконатися, куди саме зараховано його голос, а з іншого – надає можливість політичним партіям домовлятися між собою та впливати на процес підрахунку голосів через своїх спостерігачів на виборчих дільницях. Враховуючи, що більшість виборців персонально не знайома з кандидатами ні у народні депутати, а ні у Президенти

України, то таємниця голосування як інструмент безпеки волевиявлення громадян виглядає досить сумнівним. Навпаки, публічність та прозорість можуть стати інструментом захисту волевиявлення.

І нарешті, ще одним важливим фактором якісного представництва інтересів народу в органах влади є забезпечення невідворотності покарання державних менеджерів, але водночас - за наявності їх відповідної професійної кваліфікації та матеріальної мотивації. Цей фактор нашоюхує на рішення, що правоохоронна гілка влади має бути виділеною у окрему, незалежну від інших гілок, її ключові посади мають бути виборними і мати механізми відзиву та імпічменту.

Перш ніж почати будувати нову модель виборчої системи, необхідно зрозуміти на концептуальному рівні, яких акторів майбутньої системи державного управління ми маємо отримати за результатами виборчого процесу, яким критеріям компетентності вони мають відповідати, якими повноваженнями і обов'язками вони мають бути наділені, яким чином виборці контролюватимуть їх діяльність, а також, які технологічні рішення дозволять виділити виборчий процес в окремий контрольований публічний простір, який би надавав інструменти кандидатам в депутати самостійно просувати себе в політичному просторі країни без залучення коштів зі сторони, а виборцям –здійснювати групові юридично значимі дії, у тому числі організувати вибори, референдуми тощо.

Набір вищеперерахованих вимог нашоюхує на те, що виборча система має стати фундаментальною частиною публічного мережевого парламентаризму на базі кваліфікованих національних соцмереж з публічного управління, які можуть бути інтегровані з веб-порталом «Дія» у єдину електронну систему публічної партисипаторної демократії (далі – ЄЕСПД). Така система може бути використана для інкубації, селекції та просування кандидатів до органів влади. І, якщо вона буде єдиним інструментом публічного онлайн-виборчого процесу, це знизить ризики його капіталізації до мінімуму та надасть публічні можливості контролю результатів голосування. Поряд з цим, кожен громадянин через

мобільний додаток «Дія» матиме можливість альтернативно скористатися таємним голосування.

Стратегія Цифрової Трансформації Виборчої Системи в Україні

Мета:

Створення ефективної, прозорої та безпечної виборчої системи за допомогою цифрових технологій для забезпечення високого рівня довіри громадян до виборчих процесів.

Кроки:

1. Аналіз існуючої виборчої системи:

Оцінити ефективність, прозорість та безпеку існуючих виборчих процедур.

Визначити проблеми, такі як можливість маніпуляцій, недостатня прозорість підрахунку голосів та доступність для всіх верств населення.

2. Вивчення кращих практик:

Вивчити досвід країн, які успішно впровадили цифрові технології у виборчі процеси, зокрема Естонію та Швецію.

3. Розробка стратегії:

- Впровадження електронного голосування для всіх громадян з можливістю віддаленого голосування через Інтернет або мобільні додатки.
- Розробка спеціалізованих цифрових платформ для підрахунку голосів та звітування про виборчі результати.
- Встановлення системи кіберзахисту для запобігання кібератак та маніпуляцій з результатами голосування.
- Забезпечення доступності виборчих пунктів для всіх громадян, включаючи осіб з обмеженими можливостями, через створення спеціальних цифрових інтерфейсів та технологій.

4. Тестування та поступове впровадження:

- Проведення пілотних проектів з впровадження цифрових технологій у виборчі процеси в обраних регіонах країни.
- Поступове впровадження цифрових інновацій на різних етапах виборчих циклів.

5. Освіта та залучення громадськості:

- Проведення інформаційних кампаній для громадськості щодо переваг цифрових технологій у виборчих процесах.
- Залучення представників громадськості до відкритого обговорення та участі в тестуванні цифрових інновацій.

6. Моніторинг та оновлення:

- Постійний моніторинг ефективності та безпеки виборчих процедур після впровадження цифрових технологій.
- Проведення оновлень та вдосконалень системи з урахуванням змін у технологічному та політичному середовищі.

Ця стратегія спрямована на створення сучасної та довіреної виборчої системи, яка забезпечить високу участь громадян у виборчих процесах та збільшить довіру до демократичних інститутів в Україні.

Успішна цифрова трансформація виборчої системи є ключовою складовою сучасного демократичного суспільства. Заснована на комплексній стратегії та ретельно спланованих кроках, ця трансформація спрямована на забезпечення прозорості, ефективності та довіри громадян до виборчих процесів. На основі аналізу інноваційних практик країн, які вже впровадили цифрові технології у виборчі процедури, розроблено цілеспрямовані стратегії для поетапного впровадження цих технологій в Україні.

Ключові аспекти успішної цифрової трансформації виборчої системи включають в себе створення електронного голосування, розробку спеціалізованих цифрових платформ для підрахунку голосів та звітування, встановлення систем кіберзахисту та забезпечення доступності виборчих пунктів для всіх громадян.

Крім того, важливим етапом є освіта та залучення громадськості до процесу цифрової трансформації, що сприятиме створенню довіри та розумінню переваг цих інновацій у виборчих процесах. Постійний моніторинг та оновлення системи є необхідними для забезпечення її ефективності та відповідності змінам у технологічному та політичному середовищі.

Отже, успішна цифрова трансформація виборчої системи є важливим кроком у зміцненні демократії та створенні сучасного, прозорого та довіреного виборчого процесу, який відповідає вимогам сучасного суспільства.

3.3 Рекомендації впровадження нових виборчих технологій

Впровадження нових виборчих технологій є важливим етапом у модернізації виборчих процесів та забезпеченні їхньої ефективності та прозорості. Рекомендації щодо впровадження цих технологій вимагають ретельного аналізу поточного стану виборчої системи, оцінки можливих викликів та переваг, а також розробки стратегій, спрямованих на забезпечення успішного впровадження і оптимізації його результатів. У цьому вступі розглянемо ключові аспекти рекомендацій для впровадження нових виборчих технологій, що сприятимуть покращенню виборчих процесів і підвищенню довіри громадян до виборчої системи.

У наведеному списку рекомендацій виокремлене слово «негайно», яке вказує на терміновість та безперервність виконання певних завдань. Використання термінів «короткий строк», «середній строк» та «довгий строк» визначає часові рамки для реалізації конкретних заходів.

Рекомендація 1 відноситься до початку інклюзивних консультацій із зацікавленими сторонами у сфері виборів та організації інформаційних заходів для підвищення розуміння щодо використання електронного голосування. Важливою є активна участь як національних, так і міжнародних експертів у цьому процесі.

Рекомендація 2 спрямована на усунення давно визнаних недоліків у виборчих процесах, зокрема, на поліпшення адміністрування та професіоналізацію фахівців. Існуючі ініціативи повинні бути реалізовані, при наявності відповідної правової бази та необхідних ресурсів.

Рекомендація 3 стосується забезпечення адекватного фінансування Центральної виборчої комісії для виконання запланованих ініціатив щодо впровадження виборчих технологій. Поступове збільшення бюджетних асигнувань важливо для досягнення успішних результатів.

Рекомендація 4 передбачає проведення комплексного дослідження щодо рівня інформованості громадян про електронну демократію та довіри до виборчих

технологій. Це допоможе з'ясувати вплив таких технологій на явку виборців та прийняття політичних рішень.

Рекомендація 5. [Короткий – середній строк] Необхідно якнайшвидше розпочати значущу загальнонаціональну ініціативу, спрямовану на проведення наукових досліджень під керівництвом Центральної виборчої комісії з метою визначення відповідності для України різних моделей електронного та Інтернет-голосування. Важливо дослідити такі ключові питання:

а. Оцінка ефективності електронного голосування на контрольованих територіях в порівнянні з дистанційним/Інтернет-голосуванням або обидвома цими варіантами.

б. Розробка механізмів ідентифікації виборців під час електронного та Інтернет-голосування.

в. Вивчення можливостей нових технологій у сприянні голосуванню внутрішньо переміщених осіб, виборців, що проживають у містах, селах, за кордоном, а також на неконтрольованих владою територіях.

г. Розробка засобів протидії примусу, залякуванню та купівлі голосів, які були б придатні для використання в Україні.

д. Забезпечення захисту нових виборчих технологій від кібератак.

е. Розробка програм навчання українців використанню нових виборчих технологій та підвищення довіри до них.

Рекомендація 6. [Короткий – середній строк] Напризволоді з діяльністю, згаданою в Рекомендації 5 або після неї (але не під час неї), можна організувати участь компетентних міжнародних постачальників на виставці, присвяченій відповідним виборчим технологіям та рішенням.

Рекомендація 7. [Негайно – короткий строк] Слід удосконалити законодавство з кібербезпеки в Україні з метою створення належних агенцій, з якими Центральна виборча комісія буде співпрацювати для захисту будь-яких нових виборчих технологій.

Рекомендація 8. [Негайно та короткий – середній строк] Слід запросити Центральну виборчу комісію до участі в будь-якій запропонованій ініціативі в

рамках передбаченої цифрової трансформації, щоб забезпечити сумісність кожної інновації з потребами виборчого процесу.

Рекомендація 9. [Короткий – середній строк] Необхідно провести експериментальне тестування нових технологій голосування не раніше, ніж через 18-24 місяці після початку дослідження. Далі можуть бути проведені пілотні тести на виборах обмеженого масштабу, і в залежності від результатів аналізу та наявних умов може бути прийняте рішення про можливість впровадження обмежених варіантів електронного або Інтернет-голосування на президентських виборах та виборах до Верховної Ради у 2024 році.

Рекомендація 10. [Довгий строк] Після виборів 2024 року слід провести комплексний аналіз усіх розгорнутих систем та розробити довгострокову політику щодо виборчих технологій на основі отриманих результатів.

Індикативна дорожня карта та часові рамки – Вибори та технологія в Україні 2020-2030

Вибірчі події	Рік...											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Об'єднані ТГ												
Місцеве самоврядування												
Президентські вибори												
Вибори до Верховної Ради												
Референдуми	???	???	???	???	???	???						
Цифрова трансформація												
ID-ініціативи												
Ініціативи з е-врядування												
Ініціативи з кібербезпеки												
Правова база												
Кібергігієна в усій країні												
Ініціативи під керівництвом ЦВК												
Пілотні тести ЗА при РВ												
Розгортання ЗА при РВ												
Пілотні тести САВР у ДВК												
Розгортання САВР у ДВК												
Дозвільні закони												
ДДЗНВТ під керівництвом ЦВК												
Консультації зі стейкхолдерами												
Експерименти з е-голосуванням												
Експерименти з і-голосуванням												
Віха 1 – Рішення												
Пілотування е-голосування												
Пілотування і-голосування												
Аналіз												
Віха 2 – Рішення												
Правова база												

У висновку можна підкреслити, що рекомендації щодо впровадження нових виборчих технологій в Україні мають стратегічне значення для покращення виборчого процесу, забезпечення його прозорості, демократичності та ефективності. Виконання цих рекомендацій дозволить створити відкрите, доступне та надійне виборче середовище, яке відповідатиме сучасним стандартам

демократії та відповідатиме потребам громадян. Подальше співробітництво між владою, експертами та громадськістю в цьому напрямку є ключовим для успішної реалізації запропонованих рекомендацій та забезпечення довгострокового позитивного впливу на виборчу систему України.

Висновки до третього розділу

Розділ 3 нашого дослідження ретельно проаналізував поточний стан впровадження цифрових виборчих технологій в Україні, визначивши ключові проблеми, які перешкоджають їх ефективному впровадженню. Ми також розглянули різноманітні стратегії та кроки, необхідні для успішної цифрової трансформації виборчої системи. На основі цього аналізу ми розробили конкретні рекомендації щодо впровадження нових виборчих технологій.

Поточний стан впровадження цифрових виборчих технологій в Україні свідчить про наявність певних проблем, таких як технічні та кібербезпекові виклики, нестабільність правової бази та недовіра громадян до нових технологій. Наприклад, недостатня кібербезпека може ставити під загрозу конфіденційність та інтегритет виборчого процесу, тоді як недовіра громадян може призвести до низької явки на виборах та нестабільності виборчих результатів.

Стратегії та кроки для успішної цифрової трансформації виборчої системи включають в себе розробку чітких планів дій, вдосконалення технічних рішень та визначення ефективних заходів з кібербезпеки. Наприклад, створення надійних систем ідентифікації виборців та захисту від кібератак може допомогти забезпечити безпеку та достовірність виборчого процесу.

Наші рекомендації щодо впровадження нових виборчих технологій надають конкретні вказівки та заходи, які потрібно прийняти для досягнення успіху в цьому напрямку. Наприклад, необхідно негайно розпочати інклюзивні консультації з усіма зацікавленими сторонами та зосередити зусилля на усуненні давно визнаних недоліків у виборчих процесах.

Загальний висновок полягає в тому, що впровадження цифрових виборчих технологій в Україні може бути успішним лише за умови комплексного підходу та співпраці всіх зацікавлених сторін. Тільки таким чином можна буде забезпечити прозорість, демократичність та надійність виборчого процесу, що є основними принципами сучасної демократії.

ВИСНОВОК

1. Проведений аналіз теоретичних основ цифрової трансформації виборчої системи підкреслив важливість розвитку та впровадження цифрових технологій у сфері виборчих процесів. Цей аналіз став першим кроком у розумінні того, як сучасні технології можуть вплинути на виборчу систему, її ефективність та демократичний характер.

Цифрова трансформація представляє собою процес переходу від традиційних методів роботи до використання цифрових технологій з метою поліпшення ефективності, якості та інноваційності. Цей процес змінює способи взаємодії між людьми, організаціями та технологіями.

У своїй сутності цифрова трансформація може мати різні види, включаючи технологічну трансформацію, організаційну трансформацію, культурну трансформацію тощо. Кожен з цих видів має свої особливості та вплив на різні аспекти життя суспільства.

Ознаками цифрової трансформації можна вважати активне впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності, зміну бізнес-моделей та стратегій управління, а також постійний пошук інновацій та вдосконалення у використанні цифрових інструментів. Таким чином, цифрова трансформація є невід'ємною складовою сучасного світу, яка впливає на всі сфери нашого життя і продовжує еволюціонувати разом із розвитком технологій та суспільства.

2. Публічний мережевий парламентаризм є важливим елементом сучасної політичної системи, що активно розвивається у багатьох країнах світу. Цей концепт визначається як форма політичного участі та взаємодії, що базується на використанні Інтернету та інших цифрових технологій для забезпечення відкритості, прозорості та активної участі громадян у процесі прийняття рішень. Цей напрямок розвитку політичної системи відображає сучасні тенденції у зміні відносин між урядом і громадянами, підсилює демократичні принципи та сприяє зближенню політичних еліт зі суспільством.

Однією з ключових концептуальних засад публічного мережевого парламентаризму є відкритість та доступність політичного процесу для громадськості через використання Інтернету та соціальних мереж. Це приводить до розвитку різних форм взаємодії громадян з політичними інституціями: електронне голосування та інтернет-консультації, електронні петиції, спільноти та форуми у соціальних мережах, онлайн-дискусії та вебінари.

Ці форми взаємодії відображають різноманітність можливостей, які відкриваються завдяки публічному мережевому парламентаризму, та сприяють зміцненню демократичних принципів у суспільстві.

Ознаки розвитку публічного мережевого парламентаризму включають:

- Активне залучення громадськості
- Впровадження новітніх технологій
- Розвиток електронних платформ
- Підвищення рівня інформованості

Ці ознаки вказують на те, що публічний мережевий парламентаризм є не лише засобом забезпечення відкритості та прозорості в управлінні країною, але й сприяє активному включенню громадян у формування політики та прийняття рішень.

3. Аналіз сучасного стану цифрової трансформації виборчої системи в Україні свідчить про значні зусилля, спрямовані на впровадження новітніх технологій для покращення виборчих процесів та забезпечення більшої демократії і прозорості виборчих механізмів. Однак, разом з тим, існують ряд проблем і викликів, які потребують уваги та вирішення.

Крім того, цифрові платформи для моніторингу виборів та обробки результатів допомагають забезпечити більшу прозорість та достовірність виборчих процесів.

Проте на фоні цих позитивних зрушень існують ряд проблем і викликів. Один із таких викликів полягає у забезпеченні цифрової безпеки виборчих систем, особливо у зв'язку з потенційною загрозою кібератак під час виборів. Додатково, важливим є забезпечення доступності цифрових технологій для всіх верств

населення та зменшення цифрового розриву, що може перешкоджати повноцінній участі громадян у виборчих процесах.

Окрім того, в умовах воєнного стану та потреби відновлення країни після військових конфліктів, важливо розглядати відповідні форми цифрової трансформації, спрямовані на підтримку виборчих процесів у зоні конфлікту та відновлення демократичних інститутів.

Отже, розвиток цифрової трансформації виборчої системи в Україні вимагає системного підходу та уваги до різних аспектів, таких як цифрова безпека, доступність технологій та адаптація до особливостей внутрішньої та зовнішньої політичної ситуації.

Проте, на фоні цих досягнень існують істотні проблеми, серед яких важливе місце займають питання кібербезпеки та захисту виборчих систем від можливих кібератак. Недостатня інфраструктура та низький рівень технологічної готовності деяких регіонів України також створюють перешкоди для повноцінного впровадження цифрових виборчих технологій.

4. У процесі розробки рекомендацій щодо впровадження цифрової трансформації виборчої системи було виявлено ключові аспекти, які варто враховувати для успішного впровадження та подальшого розвитку цифрових технологій у виборчих процесах.

- По-перше, необхідно створити чіткий законодавчий та регуляторний каркас, що регулюватиме впровадження та функціонування цифрових виборчих технологій. Це забезпечить правовий захист та стабільність у сфері виборчих процесів, а також допоможе у запобіганні можливих порушень та конфліктів.
- По-друге, необхідно активно залучати до процесу впровадження цифрових технологій всіх зацікавлених сторін, включаючи політичні партії, громадські організації, експертний громадський сектор та міжнародні організації. Широкий консенсус та підтримка громадськості сприятимуть успішному впровадженню та прийняттю цифрових виборчих технологій.

- По-третє, важливо забезпечити високий рівень кібербезпеки у виборчих системах, щоб уникнути можливих кібератак та забезпечити конфіденційність та цілісність виборчого процесу. Це можна досягти шляхом регулярних аудитів та оновлення захисних заходів у виборчих системах.

Враховуючи ці аспекти, рекомендації щодо впровадження цифрової трансформації виборчої системи мають на меті забезпечити більш демократичний, прозорий та надійний виборчий процес. Важливо враховувати специфіку країни та особливості її політичного контексту при розробці та впровадженні цих рекомендацій, щоб забезпечити їхню ефективність та успішність у практичному застосуванні.

5. Досліджено вплив інформаційних технологій та медіа на формування виборчих уподобань та маніпуляції громадською думкою під час виборчих кампаній. Було виявлено, що ці аспекти стають все більш важливими в сучасній політичній реальності. Інформаційний простір став платформою для активної конкуренції та боротьби за голоси виборців, де часто використовуються різноманітні стратегії впливу та маніпуляційні техніки.

Результати дослідження підкреслюють необхідність вивчення та розуміння цих процесів для забезпечення прозорості, справедливості та ефективності виборчих процесів. Крім того, вони підкреслюють значення розвитку медіаграмотності серед громадян та впровадження заходів, спрямованих на зменшення впливу маніпуляцій та фейкової інформації на виборчі уподобання громадян.

Отже, подальше дослідження цього питання та розробка ефективних стратегій регулювання впливу медіа та інформаційних технологій на виборчі процеси є важливими завданнями для забезпечення демократичних стандартів в сучасних суспільствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кудрявцев, О. Ю. "Електронна демократія в структурі державної влади." *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Питання політології* 25 (2014): 44-47.
2. Курашов, О. К. Особливості правового регулювання застосування електронних та інших інноваційних технологій у виборчому процесі в Україні. К: 2023, 43 с.
3. Максименцева Н. О., Циганок Є. Виклики виборчої системи України як елемент представницької влади у повоєнний період: зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 6. 2023. С. 27-32.
4. Максименцева Н.О. Новації європейського законодавства про вибори: досвід для України. *Науковий юридичний електронний журнал*. № 5. 2023. С. 25-29.
5. Максименцева Н.О. Повоєнні новації виборчого законодавства як підстава зміни культури виборної демократії в Україні. *Науковий юридичний електронний журнал*. № 8. 2023. С. 58-61
6. Максименцева Н.О. Повоєнні новації виборчого законодавства як підстави зміни культури виборної демократії. *Юридичний електронний науковий журнал*. № 8. 2023. С. 58-61. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/10>
7. Максименцева Н.О. Політичне лідерство у виборчому процесі як форма реалізації гендерних прав: юридичний аспект. *Юридичний вісник*. №4. 2023. С. 53-59. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2023.7>
8. Максименцева Н.О. Система непрямих виборів президента в США як засада формування культури виборчої демократії. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 4. 2023. С. 15-19.
9. Максименцева Н.О., Максименцев М.Г. Політичні маніпуляції під час виборчого процесу як загроза політичної безпеки та реалізації права народу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. № 3. 2023.

- 10.Правдюк, А. А. Електронна демократія (краудсорсинг) як елемент сучасних прав громадян. Наук конф. Електронна демократія: виклики та перспективи. К: 2022, 22-24 с.
- 11.Решетова, Г. Л. Європейський досвід запровадження електронного урядування. К: 2023, 60-70 с.
- 12.Репін, Д. А. Е-демократія: відповідність практики України вимогам ЄС. К: 2022, 59 с.
- 13.Розвиток електронної демократії в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/January2010/01.htm> (дата звернення: 1.12.2023).
- 14.Соловійов С. Г. Проблеми розвитку електронної демократії в умовах модернізації державного управління України. К: 2012, 48 с
- 15.Сопільник, Л. І., Микитюк М. А. Європейські стандарти в інформаційно-правовому забезпеченні електронного урядування. Київський університет імені Тараса Шевченка. К: 2023, 77-79 с.
- 16.Татарінова, К. В. Електронні петиції: Україна та міжнародний досвід. Наук конф. Перспективи впровадження електронної демократії в Україні. М: 2023. 54 с.
- 17.Технології е-демократії повинні стати популярними та корисними [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pard.org.ua/tehnolog_e-demokrat_budut_populyarnimi_koli_lyudi_vdchuyut_hnyu_korist.html (дата звернення: 1.12.2023).
- 18.Ходаківський, Є. В., Бондаренко П. О. Електронне урядування як передумова розвитку електронної демократії. Київ: 2022, 327 с
- 19.Чукот, С. А., Загвойська О. В., Цимбаленко Я. Ю. Основи електронного урядування. Києво-Могилянська академія К: 2022. 67-69 с.
- 20.Яланецький В. В. Системи електронного голосування на блокчейні. С: 2022, 67-72 с.
- 21.a candidate in municipal elections by citizens of the Union residing in a Member State of which they are not nationals (Європейський Союз (Рада), Директива

Ради 94/80/ЕС від 19 грудня 1994 року про встановлення докладних механізмів реалізації права голосу та висування кандидатури на муніципальних виборах громадянами Союзу, які проживають у державах-членах, але не є їхніми громадянами)

22. Audretsch, David B., and Petra Moog. "Democracy and entrepreneurship." *Entrepreneurship Theory and Practice* 46.2 (2022): 368-392.
23. Bimber, Bruce The Internet and Political Transformation: Populism, Community, and Accelerated Pluralism Bruce Bimber. In: Polity, 1998, P. 133-160.
24. Brack A. E-Democracy around the World Survey for the Bertelsmann Foundation. Andy Brack, Phil Noble. – Summer, 2020, 27-34 p.
25. Brennan, Jason, and Hélène Landemore. *Debating democracy: Do we need more or less?*. Oxford University Press, 2022.
26. Carpenter, Daniel. "Agenda democracy." *Annual Review of Political Science* 26 (2023): 193-212.
27. Dahl, Robert A. *On democracy*. Yale university press, 2020.
28. DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2023-6-5>
29. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/8>
30. E-participation/E-democracy Survey [Electronic resource]. ICMA 2011. P. 4. Access mode : http://www.icma.org/.../icma/.../ICMA_2011_EDemocracy. (дата звернення: 1.12.2023)
31. European Commission, Free and Fair Elections. Guidance Document (Європейська комісія. Вільні та чесні вибори. Керівний документ). Commission guidance on the application of Union data protection law in the electoral context (September 2018) (Керівництво Комісії щодо застосування нормативного акта ЄС про захист даних у виборчому контексті (вересень 2018 р.))
32. European Union (Council of the), Council Decision 2018/994 [not in force] amending the Act concerning the election of the members of the European Parliament by direct universal suffrage, annexed to Council Decision 76/787/ECSC, EEC, Euratom of 20 September 1976 (Європейський Союз (Рада

- ЄС), Рішення Ради 2018/994 [нечинне] про внесення змін до Акта щодо виборів членів Європейського Парламенту шляхом прямого загального голосування, доповнення до Рішення Ради 76/787/ECSC, ЕЕС, Євратом від 20 вересня 1976 р.)
33. European Union (Council of the), Council Directive 94/80/EC of 19 December 1994
34. European Union, Act concerning the election of the representatives of the Assembly by direct universal suffrage, OJ L 278, 8.10.1976, p. 5 as amended lastly by Council Decision 2002/772/EC, Euratom of 25 June and 23 September 2002 (Європейський Союз, Акт щодо обрання представників Асамблеї шляхом прямого загального голосування (ОВ L 278, 8.10.1976 р., с. 5, з останніми змінами Рішенням Ради 2002/772/EC, Євратом від 25 червня та 23 вересня 2002 р.))
35. European Union, Estonian Presidency of the Council of the EU, Tallinn Declaration on eGovernment (Oct. 2017) (Європейський Союз, Головування Естонії в Раді ЄС, Талліннська декларація про електронне урядування (жовтень 2017 р.))
36. Grossman L. The Electronic Republic Reshaping Democracy in the Information Age. N.Y. : Viking (20th Century Fund), 2019, 304 p.
37. Hill, Kevin A. and Hughes, John E. Cyberpolitics: Citizen Activism in the Age of the Internet N.Y. 1998, 157 p.
38. Introducing Electronic Voting: policy paper. Stockholm : International Institute for Democracy and Electoral Assistance, Statistics about Internet Voting in Estonia. 2011, P. 8, 9. 5. [Electronic resource]. Access mode : <http://www.vvk.ee/voting-methods-in-estonia/engindex/statistics> .(дата звернення: 1.12.2023)
39. Jahresbericht des Petitionsausschusses [Electronic resource]. — Berlin : Deutscher Bundestag, 2014. Access mode : <http://www.bundestag.de/bundestag/ausschuesse18/a02/index.jsp>. (дата звернення: 1.12.2023)

40. Jungherr, Andreas, et al. *Retooling politics: How digital media are shaping democracy*. Cambridge University Press, 2020.
41. Landemore, H el ene. *Open democracy: Reinventing popular rule for the twenty-first century*. Princeton University Press, 2020.
42. laying down detailed arrangements for the exercise of the right to vote and to stand as
43. Lindner R. Electronic Petitions and Institutional Modernization: International Parliamentary E-Petition Systems in Comparative Perspective L.A. 2009, 3 p. Access mode : <http://www.its.fzk.de/deu/lit/2009/liri09a.pdf>. (дата звернення: 1.12.2023)
44. Lindner, Ralf, and Georg Aichholzer. "E-democracy: Conceptual foundations and recent trends." *European e-democracy in practice* (2020): 11-45.
45. Lorenz-Spreen, Philipp, et al. "A systematic review of worldwide causal and correlational evidence on digital media and democracy." *Nature human behaviour* 7.1 (2023): 74-101.
46. Merkel, Wolfgang. "Is there a crisis of democracy?." *Democratic Theory* 1.2 (2014): 11-25.
47. Miller, Michael L., and Cristian Vaccari. "Digital threats to democracy: Comparative lessons and possible remedies." *The International Journal of Press/Politics* 25.3 (2020): 333-356.
48. Nashinets-Naumova, A. The concept of «Electronic state » within the framework of the new system of public administration N.Y. 2022, 7-9 p Nbu.gov.ua [Електронний ресурс]. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Київ. www.nbu.gov.ua. – (дата звернення 01.11.2023).
49. Pavshuk, K. Електронні технології на виборах та референдумах: теорія і практика. 2023, 38-54 с.
50. Persily, Nathaniel, Joshua A. Tucker, and Joshua Aaron Tucker, eds. "Social media and democracy: The state of the field, prospects for reform." (2020).
51. Repucci, Sarah. "The LeaderLess sTruggle for democracy." *J. Democracy* 31 (2020): 137.

- 52.Riehm U. Electronic Petitioning and Modernisation of Petitioning Systems in Europe 2011, 9 p.
- 53.Riehm U. Electronic Petitioning and Modernisation. 2023, 20 p.
- 54.Smith G. Democratic innovations – Designing institutions for citizen participation: Cambridge University Press, 2009, 20 p.
- 55.Snyder, Timothy. "Ukraine holds the future: the war between democracy and nihilism." *Foreign Aff.* 101 (2022): 124.
- 56.Sobirovich, Turdiyev Bexruz. "National and universal principles of democracy." *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities* 12.1 (2022): 334-338.
57. Watts, Duncan J., David M. Rothschild, and Markus Mobius. "Measuring the news and its impact on democracy." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 118.15 (2021): e1912443118.
- 58.What Is Democracy? Defining Democracy [Электронный ресурс] <http://www.ait.org.tw/infousa/zhtw/docs/whatsdem/whatdm2.htm> (дата звернення: 1.12.2023)